

POSTKOLONIALE MONUMENTEN IN NEDERLAND

*POST-COLONIAL MONUMENTS
IN THE NETHERLANDS*

Gert Oostindie | Henk Schulte Nordholt | Fridus Steijlen
Met foto's van | *Photographs by* Eveline Kooijman

**POSTKOLONIALE
MONUMENTEN IN NEDERLAND**

POST-COLONIAL MONUMENTS IN THE NETHERLANDS

POSTKOLONIALE MONUMENTEN IN NEDERLAND

POST-COLONIAL MONUMENTS IN THE NETHERLANDS

Gert Oostindie | Henk Schulte Nordholt | Fridus Steijlen
Met foto's van | *Photographs by* Eveline Kooijman

KITLV PRESS
2011

KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

COLOFON

Uitgegeven door:

KITLV Press
Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde
Postbus 9515
2300 RA Leiden
website: www.kitlv.nl
e-mail: kitlvpress@kitlv.nl

KITLV is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW)

Vertaling in het Engels

Klarijn Loven en Paul Sparkes voor Indonesia Specialist

Boekontwerp en omslag:

Creja ontwerpen, Leiderdorp

Druk:

Èpos Press

ISBN 978 90 6718 377 2

© 2011 Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de copyrighthouders. Printed in the Netherlands

COLOPHON

Published by:

KITLV Press
Royal Netherlands Institute of Southeast Asian and Caribbean Studies
PO Box 9515
NL-2300 RA Leiden
website: www.kitlv.nl
e-mail: kitlvpress@kitlv.nl

KITLV is an institute of the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW)

Translation into English:

Klarijn Loven and Paul Sparkes for Indonesia Specialist

Book design and cover:

Creja ontwerpen, Leiderdorp

Offset printing by:

Èpos Press

ISBN 978 90 6718 377 2

© 2011 Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde
No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission from the copyright owner. Printed in the Netherlands

INHOUDSOPGAVE

- Verantwoording en dank 9
- Ten geleide 11
- Postkoloniale monumenten 19
- Lijst van monumenten 99

CONTENT

- Acknowledgements 9
- Introduction 11
- Post-colonial monuments 19
- List of memorials 99

VERANTWOORDING EN DANK

Dit boekje is een onvoorzien neveneffect van een door NWO en de KNAW gefinancierd onderzoeksprogramma over postkoloniale migraties, organisaties en identiteiten in Nederland, uitgevoerd door drie KNAW-instituten, te weten het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, het Meertens Instituut en het KITLV. De als afsluiting van dat programma door Gert Oostindie geschreven studie *Postkoloniaal Nederland: Vijfenzestig jaar vergeten, herdenken, verdringen* (Amsterdam: Bert Bakker 2010) biedt een context om in dit boekje beschreven monumenten en herdenkingscultuur te duiden. De ontdekking dat in de KITLV-collecties nauwelijks illustratiemateriaal voor *Postkoloniaal Nederland* te vinden was vormde de directe aanleiding tot het geven van de foto-opdracht aan Eveline Kooijman (www.MadeByEve.nl) en het samenstellen van dit boekje.

Er is veel gepubliceerd over afzonderlijke monumenten, in de pers en op vele websites. Enig zoeken op internet levert voor vrijwel elk hier beschreven monument bronnen op over discussies in de nationale en vooral lokale pers en politiek. Uiteraard hebben wij ook ruim gebruik gemaakt van eigen onderzoeksmateriaal, van de interviewcollecties en van de bibliotheek van het KITLV.

Tot slot een dankwoord aan allen die ons hielpen deze collectie samen te stellen en van informatie te voorzien. Het is niet mogelijk collega's op het KITLV en anderen te noemen die suggesties deden, ons aan extra informatie hielpen of fotografe Eveline Kooijman toegang gaven tot een monument. Een uitzondering maken wij slechts voor onze toenmalige collega Esrih Bakker, die het vooronderzoek en de documentatie voor deze selectie voortreffelijk verrichtte.

ACKNOWLEDGEMENTS

This booklet is an unanticipated offshoot of a research programme on post-colonial migrations, organizations and identities in the Netherlands financed by NWO and KNAW and carried out by three KNAW institutes: the International Institute of Social History (IISG, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis), the Meertens Institute (Meertens Instituut) and the Royal Netherlands Institute of Southeast Asian and Caribbean Studies (KITLV, Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde). The study *Postcolonial Netherlands: Sixty-five years of forgetting, commemorating, silencing* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011), written by Gert Oostindie as the conclusion of the research programme, offers a context within which to interpret the monuments and culture of commemoration described in this booklet. The commissioning of photographer Eveline Kooijman (www.MadeByEve.nl) and the compilation of this booklet were occasioned by the discovery that there was hardly any visual material available in the KITLV collections to

illustrate *Postcolonial Netherlands*.

Much has been published on individual monuments, in the press and on many websites. For virtually each monument described here, sources discussing it can be found quite easily on the Internet. These sources include discussions in the national media and especially local media and local politics. Of course we have also made ample use of our own research material, interview collections and the KITLV library.

We owe a word of gratitude to all who helped us to compile this collection and annotate it. It is impossible to mention by name all our colleagues at KITLV and others who made suggestions, supplied us with additional information, or admitted Eveline Kooijman to a monument. The only exception we want to make is for our colleague Esrih Bakker, who excelled in performing the preliminary research and preparing the documentation for this selection.

TEN GELEIDE

Postkoloniale monumenten in Nederland geeft een beeld van gedenktekens die in het naoorlogse Nederland zijn opgericht en die op een of andere manier betrekking hebben op de koloniale periode. Vaak verwijzen zij ook naar het doorwerken van dit verleden in het heden.

De Tweede Wereldoorlog had niet alleen enorme betekenis voor Nederland zelf, maar ook voor het Nederlandse koloniale rijk. De oorlog veranderde de koloniale relaties voor altijd. Nederland werd in 1940 bezet, in 1942 nam Japan het gezag in Nederlands-Indië over. Alleen Suriname en de Nederlandse Antillen bleven 'vrij', althans, daar bleef de Nederlandse vlag wapperen terwijl de geallieerden er troepen stationeerden. Duitsland capituleerde op 4 mei 1945, Japan op 15 augustus, maar de koloniale tijden keerden niet terug. Indonesië riep op 17 augustus de onafhankelijkheid uit. Na vier jaar van afwisselend oorlog voeren – waartoe 130.000 militairen vanuit Nederland naar 'Indië'

werden gestuurd – en onderhandelen droeg Nederland op 27 december 1949 formeel de soevereiniteit over. Suriname en de Nederlandse Antillen werden met het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden op 15 december 1954 autonome landen binnen dit koninkrijk.

Het verloop van de dekolonisatie bracht opeenvolgende golven van migratie uit de voormalige koloniën met zich mee. Tussen 1945 en het begin van de jaren zestig 'repatrieerden' ongeveer 300.000 burgers uit Indonesië, vooral Nederlanders (*totoks*), 'Indo-Europeanen' en Molukse KNIL-militairen met hun families. Ook keerden, op de zesduizend gesneuvelden na, de Nederlandse militairen terug op wie 'Indië' een onuitwisbare indruk had gemaakt. Hierop volgden nog meer postkoloniale migraties. Rond de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 stemde ruim eenderde van de Surinaamse bevolking met de voeten en vestigde zich in Nederland. Juist omdat de Antillen de onafhankelijkheid afwezen ligt voor

INTRODUCTION

Post-colonial monuments in the Netherlands presents an overview of memorials erected in the Netherlands in the post-war era that in one way or another relate to the colonial past. Often they also refer to the effects of this past on the present.

The Second World War was not only extremely important for the Netherlands itself, but also for its colonies. The war changed colonial relations for ever. The Netherlands was occupied in 1940, and in 1942 Japan took control over the Netherlands East Indies. Only Suriname and the Netherlands Antilles remained 'free', that is to say, in those locations the Dutch flag kept flying; yet allied troops were stationed there and occupied key resources. Germany capitulated on 4 May 1945 and Japan followed on 15 August, but the colonial era did not return. On 17 August, Indonesia declared its independence. After four years in which negotiations alternated war – to which end 130,000 soldiers from the Netherlands were sent to 'Indië' (the Netherlands East Indies),

the Netherlands formally handed over sovereignty to Indonesia on 27 December 1949. On 15 December 1954, Suriname and the Netherlands Antilles became autonomous countries within the Dutch kingdom under the new Charter for the Kingdom of the Netherlands (Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden).

The various stages in the decolonization process resulted in successive waves of migration from the former colonies. Between 1945 and the beginning of the sixties, around 300,000 citizens 'repatriated' from Indonesia, predominantly Dutch (*totok*), 'Indo-Europeans' and Moluccan KNIL soldiers together with their families. Except for the six thousand killed in battle, the Dutch soldiers too returned, soldiers on whom the Netherlands East Indies had left an indelible impression. More post-colonial migrations would follow. Around the time when independence was granted to Suriname, in 1975, more than one third of the Surinamese population voted with their feet and moved

Antillianen de weg naar Nederland nog open, een mogelijkheid waarvan ruim gebruik is en wordt gemaakt.

Met die migranten en militairen kwam de koloniale geschiedenis als het ware thuis in Nederland – en daarmee nieuwe verhalen over het kolonialisme, over hoe het tot een einde was gekomen (of nog niet), en wat dit betekende in en voor Nederland. Die verhalen zouden ook monumentaal worden vormgegeven; daarvan getuigt dit boekje.

Er wordt wel geschat dat de totale omvang van de postkoloniale gemeenschappen in Nederland vandaag rond een miljoen ligt. Iets meer dan de helft van de Nederlanders die onder deze noemer zijn gebracht 'wortelt' in Indië, de rest in de Caraïben. Daarbij moet worden aangetekend dat het begrip 'gemeenschap' niet vastomlijnd is. In die schatting van een miljoen zijn ook de tweede en volgende generaties meegerekend en daarmee mensen die in allerlei opzichten veel verder van de voormalige kolonie staan dan de eerste generatie postkoloniale

migranten. De 'postkoloniale gemeenschap' is dus een abstractie die een grote onderlinge diversiteit verbloemt.

Oppericht in 1851 heeft het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde in de afgelopen 160 jaar een wereldvermaarde collectie opgebouwd over Indonesië, Suriname en de Antillen en hun onmiddellijke Zuidoost-Aziatische en Caraïbische omgeving. De bibliotheek is, met een miljoen banden, 's werelds grootste boekerij over zowel het verleden als het heden van de voormalige koloniën. Ook voor de postkoloniale migraties naar Nederland is de bibliotheek van uniek belang.

Daarnaast bezit het KITLV uitzonderlijke bijzondere collecties: oude prenten en kaarten, een collectie van ruim 100.000 foto's uit de koloniale tijd, papieren en *oral history* archieven. Het fotoarchief over de naoorlogse periode is echter beperkt van aard en omvang. Om deze reden heeft het KITLV de afgelopen jaren een aantal foto- en filmopdrachten laten

to the Netherlands. Precisely because the Netherlands Antilles declined independence, the road to the Netherlands still lies open for Antilleans, who made ample use of this option and continue to do so.

With these migrants and soldiers, colonial history returned to the Netherlands – and with it new stories about colonialism, about how it ended (or how it has not yet ended), and its significance in and for the Netherlands. These stories also took shape in the form of memorials. This booklet testifies to that.

Today, post-colonial communities in the Netherlands are estimated to comprise about one million people in total. Slightly more than half of the Dutch who are put in this category have their 'roots' in the Netherlands East Indies, the remainder in the Caribbean. It should be noted that the term 'community' is not clear-cut. This estimate of one million also includes members of the second and subsequent generations, and therefore people who in many respects are much further removed from the former colony than the first generation of post-colonial migrants.

The 'post-colonial community' is therefore an abstraction which disguises a large diversity among its members.

Founded in 1851, the Royal Netherlands Institute of Southeast Asian and Caribbean Studies (KITLV) has in the past 160 years compiled a renowned collection on Indonesia, Suriname and the Netherlands Antilles and their immediate Southeast Asian and Caribbean surroundings. Holding one million volumes, KITLV is the world's largest library on the subject of the former colonies' pasts and presents. The library's documentation of post-colonial migrations to the Netherlands is also of exceptional importance.

In addition, KITLV keeps in its possession a number of exceptional special collections: old prints and maps, a collection of more than 100,000 photographs from the colonial period, paper archives and oral history archives. The photo archive on the post-war period, however, is restricted in nature and size. For this reason, KITLV over the past few years

uitvoeren die vooral betrekking hebben op het hedendaagse Indonesië.

Vanuit dezelfde gedachte gaven wij fotografe Eveline Kooijman opdracht een kleine veertig naoorlogse monumenten in Nederland te fotograferen die verwijzen naar de koloniale tijd, de dekolonisatie en/of naar de migratie vanuit de toenmalige koloniën naar Nederland. De foto's worden toegevoegd aan de KITLV-collecties. In dit boekje worden zij kort toegelicht.

De keuze voor juist deze monumenten werd ingegeven door de wens om ten eerste de variatie in thema's en uitwerkingen te laten zien en ten tweede iets te kunnen zeggen over de discussies rond al die monumenten. Dat het aantal aan Indië refererende monumenten in dit boekje groter is dan de selectie over de Caraïben weerspiegelt de werkelijke verdeling; zo ook het grote aandeel Indische monumenten die verwijzen naar de oorlogservaringen in Azië en de inzet van Nederlandse militairen na 1945.

commissioned a number of photography and film assignments, particularly in relation to contemporary Indonesia.

In the same vein, we commissioned photographer Eveline Kooijman to take photographs of close to forty post-war memorials in the Netherlands referring to the colonial period, decolonization and/or migration from the former colonies to the Netherlands. The photographs will be added to the KITLV collections. This booklet includes concise information on these memorials.

Our selection of these specific memorials was prompted by the desire, firstly, to showcase the range in themes and the ways in which they are realized and, secondly, to contribute to the discussions surrounding all these memorials. There are more memorials commemorating the Netherlands East Indies than the Caribbean, a fact which is reflected in the greater number. The same can be said of the large proportion of Netherlands East Indies memorials referring to war experiences in Asia and the deployment of Dutch servicemen after 1945.

Wie wilden dat deze monumenten werden opgericht, en tot wie richten de gedenktekens zich? Op deze vragen past een generaliserend antwoord. Het initiatief kwam vrijwel altijd van veteranen, repatrianten of migranten uit de voormalige koloniën. Zij moesten vaak lang wachten voordat zij steun kregen voor hun streven, en vrijwel altijd kwam die van overheidswege. Het toekennen van die steun was in zichzelf een blijk van officiële erkenning, precies datgene waarvoor werd geijverd.

Stond er dan eenmaal een gedenkteken, dan ging dit dienen als symbolisch middelpunt van jaarlijkse herdenkingen. Meestal gingen herdenkingen met boosheid en verdriet gepaard, soms waren ze ook doortrokken van nostalgie over voorbijge tijden. Deze herdenkingen waren in de eerste plaats momenten van saamhorigheid van lotgenoten, maar ook bedoeld om een breder Nederlands publiek te betrekken bij dat verleden. En erkenning was het sleutelwoord. Hoe hoger de status van de aanwezige autoriteiten, hoe 'nationaler' van opzet de herdenking, des

Who wanted these memorials to be erected, and to whom are these memorials addressed? An answer to such questions requires one to make a number of generalizations. The initiative to erect a memorial was nearly always taken by veterans, repatriates or migrants from the former colonies. Often they had to wait a long time before they received support for their goal, and it was nearly always the government that gave this support. The fact that such support was offered, was in itself a token of the official acknowledgement they wanted to receive.

Once the memorial was erected, it would serve as a symbolic centre for yearly commemorations. As a rule, commemorations were accompanied by anger and sorrow; sometimes they were soaked in nostalgia for a bygone era. The commemorations functioned first and foremost as moments of solidarity between fellow-sufferers, but they were also meant to involve a broader segment of the Dutch population in that past. Here, the key word was 'acknowledgement'. The more status the attendant authorities possessed, and the more 'national' the

te meer de initiatiefnemers en hun achterbannen het gevoel hadden dat er recht werd gedaan aan hun ervaringen. Weliswaar te laat, te weinig, maar toch.

Daarbij kwam nog dat ook binnen elk van de gemeenschappen vaak heel verschillend werd gedacht over wat er nu precies herinnerd moest worden, door wie en hoe. Ook over de vraag of de overheid uiteindelijk voldoende erkenning had gegeven zouden de meningen vaak verdeeld blijven. Soms was dat een kwestie van verschillen tussen generaties, vaak lag het ingewikkelder. Het bleek niet te vermijden dat de strijd om erkenning ook in de sfeer van monumenten tot onderlinge botsingen leidde.

De in dit boekje bijeengebrachte monumenten vormen slechts een klein deel van de honderden postkoloniale gedenktekens die sinds 1945 in Nederland zijn opgericht. Met deze selectie denken wij wel een representatief beeld te geven. Wij kozen voor een chronologische ordening,

waarmee ook de ontwikkeling in de loop van deze decennia in beeld komt.

Het patroon is duidelijk. In de eerste naoorlogse decennia is er nauwelijks ruimte voor monumenten die betrekking hebben op de koloniale periode. De Tweede Wereldoorlog domineert de Nederlandse herdenkingscultuur en pas langzamerhand is daarin door ‘repatrianten’ en veteranen ruimte afgedwongen voor de koloniën, althans voor Indië. Daarbij vervaagt ook in de herdenkingscultuur allengs het onderscheid tussen de Japanse bezetting en de hierop volgende periode van *bersiap* en dekolonisatie. Naarmate de tijd vordert lijken de discussies over de monumenten ook steeds meer politiek correct te zijn geworden. Men ging zich steeds meer afvragen wie eigenlijk moesten worden herdacht en welke teksten ‘toekomstbestendig’ zouden zijn.

Monumenten die, al dan niet nostalgisch, herinneren aan het alledaagse leven in Nederlands-Indië worden nauwelijks opgericht – daarvoor bestaan andere mogelijkheden, in musea, festivals, films en

set-up of the commemoration, the more initiators and their supporters felt that justice was done to their experiences. Regardless of the fact that it was too little, too late, it was acknowledgement nonetheless.

In addition to this, opinions often varied within each of these communities on what exactly should be commemorated, by whom and in what way. Often opinions would also remain divided on whether the authorities had in the end sufficiently acknowledged a particular community. Sometimes this could be ascribed to generational differences, but often the situation was more complicated than that. It turned out that the struggle for acknowledgement also inescapably led to internal conflicts relating to memorials.

The memorials selected for this booklet are but a small fraction of the hundreds of post-colonial memorials that were erected in the Netherlands since 1945. We do believe, however, that this selection provides a representative general overview of the post-colonial memorials in the Netherlands. We have opted for a chronological

presentation, which also shows the development that has taken place over the past decades.

The pattern is clear. In the first decades after the war, there was hardly any room for memorials relating to the colonial period. The Second World War dominated the Dutch culture of commemoration, and only gradually did ‘repatriates’ and veterans manage to claim a space for the former colonies, or at least for the Netherlands East Indies. In addition, the distinction within the culture of commemoration between the Japanese occupation and the subsequent period of *bersiap* and decolonization gradually became blurred. With the passing of time, discussions about the memorials also seem to have become more politically correct. People increasingly started to ask themselves who should actually be commemorated, and which memorial texts would be ‘future-proof’.

Virtually no memorials were erected to commemorate, nostalgically or not, daily life in the Netherlands East Indies – for this purpose, other possibilities exist, such as museums, festivals, films and literature.

literatuur. Monumenten behoren tot een ander register, van overwegend dramatische herinneringen.

De migratie uit Suriname en de Antillen is van later datum en leverde veel minder monumenten op. Wát wordt herinnerd is wezenlijk anders van aard. Waar het soms wel lijkt of de migranten uit Indië vooral gefrustreerd zijn dat het kolonialisme voorbij is en vooral over de wijze waarop die breuk haar beslag kreeg, wordt vanuit de Caraïbische gemeenschap vooral erkenning gevraagd voor koloniaal onrecht. Slavernij en racisme zijn daarbij de kernbegrippen. Alleen van Hindostaans-Surinaamse zijde wordt een relativerende en meer opgewekte toonzetting aan de koloniale ervaring gegeven.

Het is weinig zinvol de verschillende postkoloniale groepen als één lotsgemeenschap aan te duiden. Het verbaast daarom niet dat er nooit is geïjverd voor een gezamenlijk monument voor de naoorlogse migranten uit Indië/Indonesië, Suriname en de Antillen. Er zijn wel monumenten die

refereren aan de geschiedenis van de na-oorlogse migranten in Nederland, zoals enkele Molukse monumenten en de 'Indo' gevelsteen 'Wie dit leez is gek'. Er is echter geen monument dat in algemene zin betrekking heeft op Nederland als migratieland. Het dichtst daarbij komt misschien nog het monument ter nagedachtenis van de vermoorde Antilliaanse jongen Kerwin Duinmeijer. Dat monument heeft (de strijd tegen) racisme als thema – een thema dat uiteraard niet exclusief Antilliaans is.

Zoals gezegd, de in dit boekje bijeen gebrachte selectie van monumenten is verre van compleet maar, naar wij menen, wel representatief. Onze teksten beogen informatief en interpreterend te zijn, en in dat opzicht kunnen zij weerwoord oproepen. Dat laatste willen wij aanmoedigen. Gelijktijdig met de papieren publicatie van *Postkoloniale monumenten in Nederland* worden op het internet (<http://www.flickr.com/photos/kitlvcollections>) dezelfde collectie en bijschriften gepubliceerd met de

Memorials belong to a different register of predominantly dramatic memories.

The migration from Suriname and the Netherlands Antilles is of a later date and resulted in far fewer memorials. What is being commemorated is essentially different in nature. Whereas it sometimes seems that migrants from the Netherlands East Indies are predominantly frustrated about the end of colonialism, and particularly the way in which this rupture with the metropole came about, the Caribbean community mainly asks for acknowledgement of colonial injustice, with slavery and racism being the core themes. Only the Hindustani-Surinamese community express their colonial experiences with a sense of perspective and more cheerfully.

It is hardly meaningful to refer to the different post-colonial groups as a single community, because of the divergent backgrounds of the members. It is therefore not surprising that there has never been a sustained effort to erect a collective memorial for the post-war migrants from the Netherlands East Indies/Indonesia, Suriname and the

Netherlands Antilles. There are memorials that refer to the history of post-war migrants in the Netherlands, such as a few Moluccan memorials and a plaque on a façade that commemorates the 'Indo-European' experience and reads: 'Wie dit leez is gek' (Whoever read this is mad). There is, however, no memorial that in a general sense relates to the Netherlands as a country of immigrants. Perhaps the memorial dedicated to the memory of the murdered Antillean youth Kerwin Duinmeijer comes closest to this. The theme of this memorial is racism and the struggle against it – a theme that is, of course, not exclusively Antillean.

As noted, the selection of memorials compiled in this booklet is far from complete, but, in our opinion, it is representative. The texts accompanying the photographs aim to be informative and interpretative, and as such they may elicit responses. We would like to encourage this. Along with the printed publication of *Post-colonial monuments in the Netherlands*, the photographed memorials and accompanying texts will also be published

mogelijkheid commentaren, nieuwe foto's van onze selectie en foto's van en teksten over andere gedenktekens toe te voegen. Zo hopen wij met dit boekje en het digitale vervolg daarop een podium te bieden voor een bredere en actieve reflectie over het koloniale verleden en de wijze waarop dit postkoloniaal wordt herdacht.

Gert Oostindie

Henk Schulte Nordholt

Fridus Steijlen

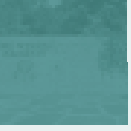
---

on the Internet (<http://www.flickr.com/photos/kitlvcollections>), offering users the option to add comments, new pictures of our selected memorials and pictures of other memorials. In this way, we hope with this booklet and its digital sequel to build a platform for broader and active reflection on the colonial past and the way in which this past is commemorated post-colonially.

Gert Oostindie

Henk Schulte Nordholt

Fridus Steijlen

MONUMENTEN OVERZICHT

MEMORIAL OVERVIEW

VAN HEUTSZMONUMENT / MONUMENT INDIË-NEDERLAND (1935/2004)

In 1935 werd aan het Olympiaplein in Amsterdam het grootste koloniale monument in Nederland onthuld. Het eerde generaal J.B. van Heutsz (1851-1924), die de Nederlandse koloniale expansie in de Indonesische archipel rond 1900 belichaamde. Meer nog dan de verering van Van Heutsz moest het monument de Nederlandse trots uitstralen over wat het in Indië had bereikt. Het monument is van meet af aan omstreden geweest. *De Vrije Socialist* noemde de locatie het 'Moordenaarsplein'.

Na de onafhankelijkheid van Indonesië raakte het monument in verval. Vanaf de jaren zestig kwam het opnieuw in de belangstelling te staan toen het monument doelwit werd van anti-imperialistische, antikapitalistische en antifascistische acties. Het werd meerdere malen

beklad en weerstond twee mislukte bomaanslagen. De plaquette met het portret van Van Heutsz werd ontvreemd en is nooit teruggevonden.

Eind jaren negentig besloot het stadsdeel Oud-Zuid dat het monument opgeknapt moest worden en een nieuwe naam en functie moest krijgen. Na veel overleg en advies werd het in 2004 omgedoopt in 'Het monument Indië-Nederland' met als belangrijke jaartallen 1596, de landing van Cornelis Houtman op Bantam, en 1949, de soevereiniteitsoverdracht. Het voormalige ereteken moest nu uitnodigen om het koloniale verleden te overdenken, maar men deinsde terug voor al te expliciet verwijzingen naar de Indonesische slachtoffers van het Nederlandse kolonialisme.

VAN HEUTSZ MEMORIAL / INDIES-NETHERLANDS MEMORIAL (1935/2004)

In 1935, the largest colonial memorial in the Netherlands was unveiled on Olympiaplein in Amsterdam. It paid tribute to General J.B. van Heutsz (1851-1924), who embodied the Dutch colonial expansion in the Indonesian archipelago around 1900. The memorial was erected not only to honour Van Heutsz, but above all to express Dutch pride in their achievements in the Netherlands East Indies. The memorial was controversial from the start. Discussing the site of the memorial, the leftist publication *De Vrije Socialist* (The free socialist) referred to it as 'Murderer's Square'. After Indonesia had gained independence, the memorial fell into disrepair.

From the sixties onwards it was once again in the public spotlight, becoming the target of anti-imperialist, anti-capitalist and anti-fascist activism. It was repeatedly besmirched and survived two unsuccessful

bomb attacks. The plaque with Van Heutsz's portrait was stolen and has never been recovered.

In the late nineties, the city district of Oud-Zuid decided that the memorial should be restored and that it should be given a new name and a new role. After much discussion and consultation, in 2004 the memorial was renamed 'Het monument Indië-Nederland' (The Netherlands East Indies-Netherlands Memorial). It now commemorates the momentous years of 1596, when Cornelis Houtman landed at Bantam, and 1949, when sovereignty was transferred to the independent state of Indonesia. The memorial that was once erected as a tribute to colonialism now invited people to reflect on the colonial past, but still shied away from referring too explicitly to the Indonesian victims of Dutch colonialism.

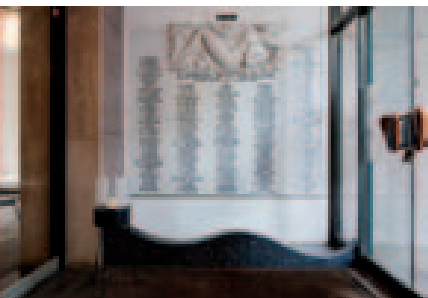
KNSM-MONUMENT (1947)

Op 4 mei 1947 werd in Amsterdam een monument, in de vorm van een natuurstenen plaquette, opgericht ter nagedachtenis aan in de oorlog omgekomen koopvaardijpersoneel van de KNSM (Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij). De plaquette bevond zich in het Scheepvaarthuis, het hoofdkantoor van de KNSM. Het zou een regulier oorlogsmonument zijn geweest, ware het niet dat alleen de namen van Nederlandse slachtoffers op het monument werden genoemd; de namen van Surinaamse, Antilliaanse en Arubaanse slachtoffers ontbraken. Hieruit sprak een koloniale mentaliteit van de KNSM.

Op initiatief van oud KNSM-er Wim Wessels zijn vanaf het einde van de vorige eeuw de namen van de slachtoffers uit de Caraïben alsnog

aan het monument toegevoegd. Daarmee was de dekolonisatie van het KNSM-monument een feit.

In de tussentijd had het KNSM-monument een lange zwerftocht achter de rug. Van het Scheepvaarthuis werd het verplaatst naar Egmond aan Zee, naar het tehuis voor oud zeelieden. Vervolgens kreeg het in 1992 een plek in het Amsterdamse Oosterdok, waar in 1995 een gedicht aan het monument werd toegevoegd. In september 2005 is het monument opnieuw onthuld in de 'Kompaszaal' in Loods 6 op het KNSM-eiland. Toen bleken nog niet alle omgekomen KNSM-ers op de lijst te staan. Verschillende scheepsrampen waren niet vermeld, zoals de ondergang van de door een Duitse torpedo getroffen *SS Suriname*.

KNSM MEMORIAL (1947)

On 4 May 1947, a memorial was erected in Amsterdam in memory of the crew of the merchant navy vessels of the KNSM (Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij; Royal Netherlands Steamship Company) who were killed during the Second World War. The plaque was located in the Scheepvaarthuis (shipping house), the KNSM head office. It would have been an ordinary war memorial if not for the fact that only Dutch names were included; the names of the Surinamese, Antillean and Aruban victims were omitted. This testifies to the colonial mentality of the KNSM.

From the late twentieth century onwards, at the initiative of former KNSM serviceman Wim Wessels, the names of Surinamese and Caribbean crew killed during the war were added. As a result,

the memorial has finally been decolonized.

In the intervening period, the KNSM Memorial made quite an odyssey. From its original site in the Scheepvaarthuis it was moved to a retirement home for former seamen in Egmond aan Zee. Thereafter, in 1992, the memorial was relocated to the Oosterdok (East Docks) in Amsterdam, where a poem was added to it in 1995. In September 2005, the memorial was rededicated in the 'Kompaszaal' (Compass Hall) in Loods 6 (Building 6) on the KNSM island. On that occasion it turned out that names of fallen KNSM personnel were still missing from the list. Several shipping disasters had not been included, among them the shipwreck of the *SS Suriname*, which was struck by a German torpedo.

KNSM

**IN EERBIEDIGE HERINNERING AAN ONZE
MEDEWERKERS, DIE NIET TERUGKEERDEN
10 MEI 1940 — 5 MEI 1945**

M. ELMONT
C. L. EMNES
H. H. v. EXEL
C. W. E. v. EIJK
J. P. FLU
F. D. H. FRIEDRICHS
N. L. GAZENDAM
W. v. GELDER
H. H. W. GESSER
H. v. GESTEL
J. P. GILTAY
W. C. GOEVERDEN

G. KIELA
D. KIND
B. KLIP
E. M. KLOOSTER
J. TEN KLOOSTER
A. KLOUWER
W. KLIJN
M. J. KNIPPER
C. KNOESTER
J. H. G. KOETS
L. J. DE KONINK
D. KOOL

J. MONSEES
E. E. MOORE
C. MOS
J. W. DE MOS
A. MULDER
E. G. MULLER
- A. W. I. NAARENDORP
T. H. NEE SKENS
C. G. NIEMANN
A. NIEUWOLD
W. M. NOOTER
L. H. OOR SCHOT

CATHARINA SARPH
J. SCHAAP
P. SCHIPPER
D. SCHLOGL
D. G. SCHMIDT
H. J. SCHOOT
SARA SCHUI TEVOER
J. M. SCHUSZLE
F. SCHIJF
H. A. SLAGTAN
O. V. SLOTEN
J. V. D. SLUI
L. E. SMIET
J. B. SMIT
N. SMIT
L. SPAANS
M. SPAANS
M. C. SPAANS
P. SPAANS
J. C. SPANJEI
D. SPARRIUS
J. W. SPRUIT
E. A. J. STEL
E. STEMPEL
L. P. H. STRU

DE TWAALFDE URN, NATIONAAL MONUMENT OP DE DAM (1947)

Het huidige Nationaal Monument op de Dam, waar jaarlijks op 4 mei de Nationale Dodenherdenking plaatsvindt, werd in 1956 onthuld. Voorafgaand aan dit ontwerp van J.J.P. Oud was echter al in 1947 een voorlopig monument geplaatst, met daarin elf urnen met aarde uit de fusilladeplaatsen van de Nederlandse provincies. Het was de bedoeling dat daarbij nog urnen zouden worden geplaatst voor de (voormalige) koloniën.

De twaalfde of Indische Urn, met aarde uit de oorlogsbegraafplaatsen in Indonesië, werd uiteindelijk op 29 april 1950 geplaatst, kort na de soevereiniteitsoverdracht. Er was enkele jaren van moeizaam overleg aan voorafgegaan. Dat er een Indische

urn moest komen was onomstreden, maar waar in politieke kringen overwegend een voorkeur bestond voor beperking tot de periode 1942-1945, werd er in militaire kringen voor geijverd ook de jaren 1945-1949 mee te nemen.

Formeel representeerde de Indische urn uiteindelijk de hele periode 1942-1949, maar de facto is zij van meet af aan toch voornamelijk geassocieerd met de Tweede Wereldoorlog. Sinds in 1988 een nationaal Indisch monument (Den Haag) en een monument voor Indiëveteranen (Roermond) werden opgericht, is de rol van het Nationaal Monument op de Dam voor het Indische herdenken verder verminderd. Een Antilliaanse en/of Surinaamse urn is nooit toegevoegd.

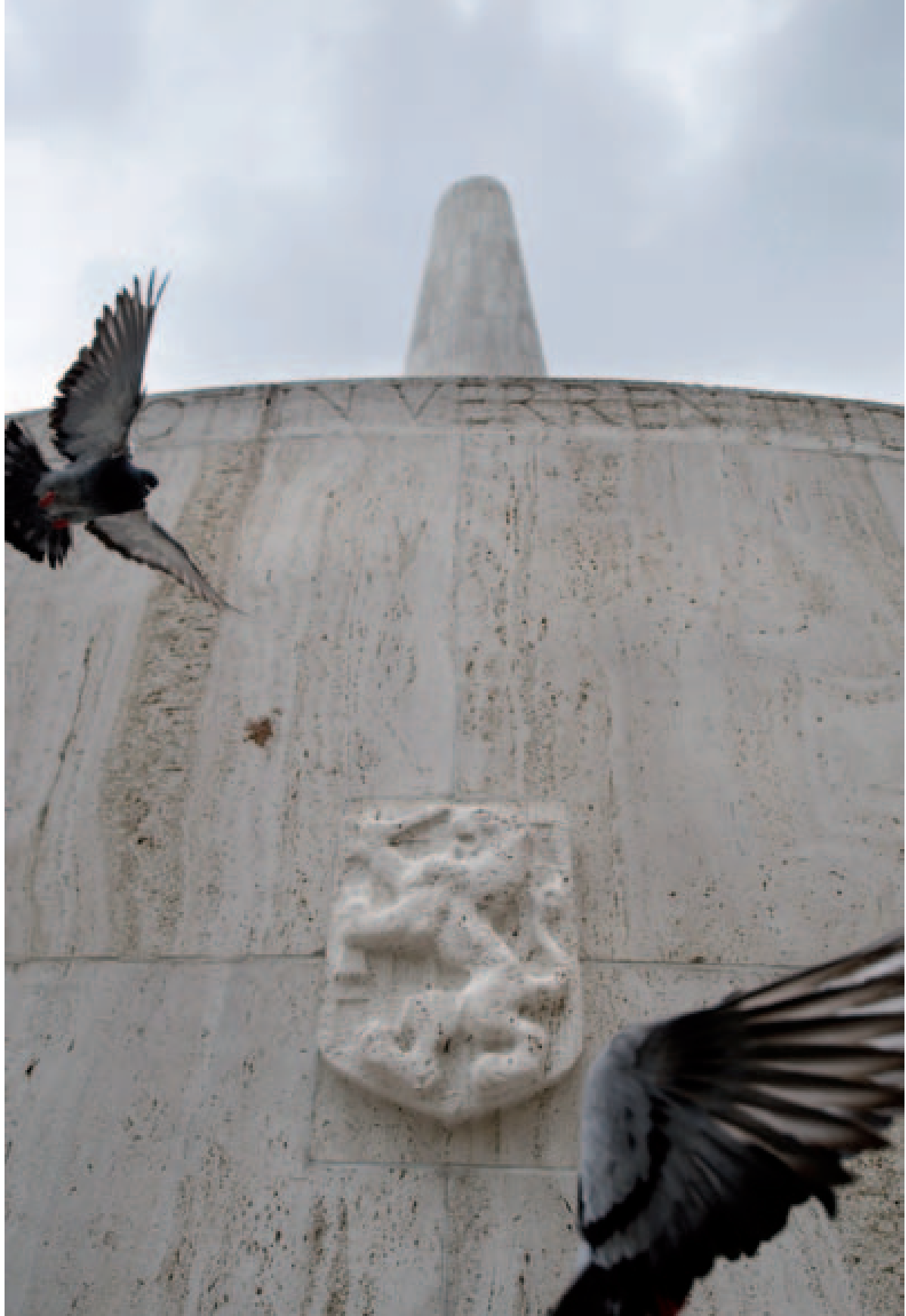
THE TWELFTH URN, NATIONAL MEMORIAL ON DAM SQUARE (1947)

The current National Memorial on Dam Square, where each year on 4 May the National Commemoration of the Dead takes place, was unveiled in 1956. Prior to this design by J.J.P. Oud, a temporary memorial was placed there as early as 1947, containing eleven urns with soil from execution sites in each of the Dutch provinces. There were additional urns to be placed with soil from the colonies.

The twelfth or *Indische Urn* (Netherlands East Indies Urn), containing soil from the Indonesian war cemeteries, was eventually added on 29 April 1950, shortly after the transfer of sovereignty. The placement of this urn was preceded by several years of protracted consultations. The necessity of adding an urn from the Netherlands East Indies was undisputed, but

while political circles on the whole preferred restricting the memorial to 1942-1945, military circles argued that the years 1945-1949 should be included as well.

Eventually it was decided that the Netherlands East Indies Urn would represent the entire period from 1942 to 1949. Despite this formal function, though, people have from the start associated it with the Second World War. Since the unveiling in 1988 of a national Netherlands East Indies memorial in The Hague and a memorial for the Netherlands East Indies veterans in Roermond, the role played by the National Memorial on Dam Square in the Netherlands East Indies commemorations has further diminished. An Antillean and/or Surinamese urn has never been added.

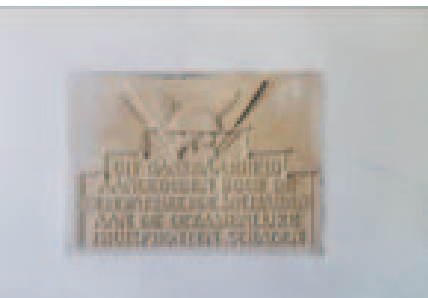
INDIËMONUMENT SCHAGEN (1950)

Een zeer bijzonder monument in relatie tot de militaire acties in Indië bevindt zich in Schagen (Noord-Holland). In meerdere plaatsen hebben veteranen monumenten opgericht om hun gevallen kameraden te herdenken. De gedenksteen in Schagen is juist een bedankje van de uitgezonden militairen aan het 'thuisfront'. Boven de tekst is het demobilisatie-insigne afgebeeld: een kruiselings geplaatste palmtak en een omhoog gericht Romeins zwaard, bedekt door een platte (Engelse) helm.

Tijdens de uitzending van de Nederlandse troepen naar Indië werden overal in het land thuisfronten georganiseerd om de

'Jannen' overzee een hart onder de riem te steken. Via deze 'thuisfronten' werden brieven, kaarten, spelletjes en eventueel lekkernijen naar vaak onbekende jonge Nederlanders in de tropen gestuurd. De thuisfronten werden in het toenmalige Nederland per levensbeschouwelijke zuil georganiseerd. Vandaar de opdracht op de steen: aan de gezamenlijke thuisfronten.

De gedenksteen is in 1950 onthuld in het toenmalige stadhuis aan de Markt 18. In 2010 stond het oude stadhuis op de nominatie om te worden omgebouwd tot een cultureel centrum. Over een nieuwe plek van de gedenksteen bestond nog geen duidelijkheid.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL IN SCHAGEN (1950)

A very special memorial pertaining to the military operations in the Netherlands East Indies is located in Schagen in the province of North-Holland. In the Netherlands there are several locations where veterans have erected memorials to commemorate their fallen comrades. The commemorative tablet in Schagen, however, was commissioned by former servicemen who had been dispatched to the Netherlands East Indies, to thank the 'home front' for its support. Above the inscription, the demobilization badge is depicted: a palm branch positioned crossways and a Roman sword pointing upwards, covered by a flat (English) helmet.

As the Dutch troops were being sent off to the Netherlands East

Indies, everywhere in the country organizations were set up to give moral encouragement to the soldiers overseas by sending letters, postcards, games and, if required, sweets to often unknown, young Dutchmen in the tropics. At the time, Dutch society was divided into religious and ideological 'pillars', and each 'pillar' had its own home front organization. Hence the stone's dedication: 'to the collective home front'.

The commemorative tablet was unveiled in 1950 in what was then the town hall at Markt 18. In 2010, the old town hall was nominated for a conversion into a cultural centre. At present it is unclear what the new location for the memorial tablet will be.

MONUMENT 7 DECEMBER DIVISIE (1960)

Tussen 1945 en 1950 kwamen ruim zesduizend Nederlandse militairen om het leven in de vergeefse strijd om het behoud van Nederlands-Indië. Hieronder waren 683 militairen van de Eerste divisie '7 December' (genoemd naar de radiorede van koningin Wilhelmina in 1942, waarin zij juist een naoorlogse hervorming van de koloniale verhoudingen in het vooruitzicht stelde).

Het monument van architect A.J.H. Haak werd in 1960 onthuld in Schaarsbergen, bij Arnhem. Toen de divisie verhuisde naar Apeldoorn volgde in 1997 ook het monument. Na de opheffing van de 7 December Divisie werd het inmiddels uitgebreide monument weer teruggebracht naar Schaarsbergen.

Jaarlijks worden daar de doden op of rond 7 december herdacht.

Het monument, aanvankelijk slechts de natuurstenen muur met het motto 'Wij werden geroepen', is uitgebreid met eretafels met namen van de gesneuvelden en een klokkenstoel. Voor de muur staat een urn met daarin aarde van de begraafplaats Menteng Pulo, bij Jakarta, waar het merendeel van de gesneuvelden begraven werd. Later werden ook plaquettes toegevoegd met namen van overleden veteranen en van militairen die meer recent tijdens vredesmissies sneuvelden. Op de website van de divisie wordt de functie van het herdenken benadrukt: 'Zij werden geroepen. Wij vergeten hen niet!'

7 DECEMBER DIVISION MEMORIAL (1960)

Between 1945 and 1950, over six thousand Dutch soldiers were killed in the futile struggle to retain the Netherlands East Indies. Among the dead were 683 soldiers from the First Division '7 December' (named, somewhat incongruously, after Queen Wilhelmina's radio speech of 1942, in which she actually held out the prospect of a post-war reform of the colonial relations).

The memorial by architect A.J.H. Haak was unveiled in 1960 in Schaarsbergen, near Arnhem. When the division was relocated to Apeldoorn, the memorial followed in 1997. After the 7 December Division disbanded, the memorial, to which several additions had been made, was returned to Schaarsbergen. Here the dead are

commemorated every year on or around 7 December.

The memorial originally consisted only of a stone wall with the inscription 'We were called'. Subsequently, commemorative stones were added with the names of the fallen, and also a bell-cage. In front of the wall stands an urn containing soil from the Menteng Pulo cemetery near Jakarta, where most of the fallen soldiers were buried. More recently, plaques were added with the names of deceased veterans and soldiers who were killed during recent peacekeeping operations. The division's website emphasizes the importance of commemorating: 'They were called. We will not forget them!'

INDIËMONUMENT ENSCHEDE (1960)

Een van de oudste Indiëmonumenten in Nederland staat in het Blijdensteinpark in Enschede. Het initiatief voor het monument werd eind jaren vijftig door oud-militairen genomen ter herinnering aan de gevallen militairen. De toenmalige burgemeester breidde het uit tot een monument om ook burgerslachtoffers te eren. Om het te bekostigen werd een inzameling onder de inwoners van Enschede gehouden.

Het monument werd op 14 januari 1960 door de weduwe van generaal Spoor onthuld en is ontworpen door de beeldhouwer Hans Petri. Het beeld stelt een vallende man voor die traagheid en smart

tot uitdrukking moet brengen. Op de voet van het monument staat aan de voorzijde Het Verre Oosten 1941-1945 en aan de achterzijde Nederlands Oost-Indië 1941-1949. Het monument herdenkt hiermee niet alleen de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in Azië, maar ook de doden die tijdens de Indonesische revolutie vielen. Aan de bijeenkomsten nemen ook Nieuw-Guinea-veteranen (1958-1962) deel.

Jaarlijks worden er op 15 augustus drukbezochte herdenkingen gehouden waaraan een groot aantal veteranen en Indische organisaties deelneemt. In 2010 stond de vijftigste herdenking, waaraan ruim duizend mensen deelnamen, in het teken van het Indische verzet.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL IN ENSCHEDE (1960)

One of the oldest Netherlands East Indies memorials in the Netherlands stands in Blijdensteinpark in Enschede. The construction of the memorial was initiated at the end of the fifties by ex-servicemen who wanted to commemorate their fallen comrades. The mayor extended the meaning of the proposed memorial to include civilian victims. To finance the memorial, funds were collected among the residents of Enschede.

The memorial, designed by sculptor Hans Petri, was unveiled by the widow of General Spoor on 14 January 1960. The sculpture depicts a falling man, an image expressing 'the slowness and sorrow'. On the base of the memorial there are two inscriptions: 'The Far East 1941-1945'

on the front, and 'The Netherlands East Indies 1941-1949' on the back. The memorial thus commemorates not only the victims of the Second World War in Asia, but also those killed during the Indonesian revolution. Veterans who served in the Netherlands New Guinea (1958-1962) also attend gatherings at the memorial.

Each year on 15 August, there is a well-attended commemoration in which many veterans and Netherlands East Indies organizations participate. In 2010, the theme of the fiftieth commemoration, which was attended by over one thousand people, was the resistance in the Netherlands East Indies against the Japanese occupation.

HET VERPEGOSTEN 1941-1945

MONUMENT JAPANESE VROUWENKAMPEN (1971)

Een van de eerste monumenten die verwijzen naar een specifieke groep tijdens de Japanse bezetting is het Monument Japanse Vrouwenkampen. In 1968 werd de Stichting Nederlandse Slachtoffers Japanse Vrouwenkampen opgericht om een monument te verwezenlijken.

Het monument bestaat uit twee vrouwenfiguren en een kind. Het verbeeldt de moed en kracht van de vrouwen in de Japanse kampen. Een muur achter de plastiek symboliseert de geslotenheid van het kamp. De plastiek van Frank Nix werd in 1971 in Apeldoorn onthuld door koningin Juliana. Het monument werd enkele keren vernield. In 1984 was het dusdanig beschadigd dat het in zijn geheel

gerestaureerd moest worden. Omdat niet gegarandeerd kon worden dat het monument daar veilig zou zijn voor vandalisme, werd het in 1985 op landgoed Bronbeek geplaatst.

Oorspronkelijk bestonden er diverse organisaties voor de verschillende vrouwenkampen. De meeste activiteiten zijn tegenwoordig gebundeld in de Stichting Japanse Vrouwenkampen. In 2010, 65 jaar na de oorlog, verwezenlijkte deze stichting een lang gekoesterde wens; tijdens de herdenking in augustus werden borden onthuld met de namen van 3800 vrouwen, kinderen en oude mannen die in de vrouwenkampen zijn overleden. De namen waren afkomstig van de Oorlogsgravenstichting.

WOMEN'S JAPANESE INTERNMENT CAMPS MEMORIAL (1971)

One of the first memorials referring to a specific group during the Japanese occupation is the memorial in Apeldoorn in commemoration of the women's Japanese internment camps. In 1968, the Vereniging Ex-Gevangenen Japanse Vrouwenkampen (Association of Former Prisoners of Women's Japanese Internment Camps) was founded with the specific aim of realizing this memorial.

The memorial consists of two female figures and a child. It represents the courage and power of the women in the Japanese camps. A wall behind the sculpture symbolizes the confinement of the camp. The sculpture by Frank Nix was unveiled by Queen Juliana in 1971. The memorial was vandalized several times. In 1984 it was damaged to such an extent that it had to be restored in its entirety.

Because no guarantees could be given that the memorial would be safe from vandalism on its original location, it was moved to the Bronbeek estate in 1985.

Originally, there were several organizations dedicated to the women who were interned in Japanese camps. These days most activities are concentrated in the Stichting Japanse Vrouwenkampen (Women's Japanese Internment Camps Foundation). In 2010, 65 years after the war, this foundation fulfilled a long-cherished wish. During the commemoration in August, plaques were unveiled on which were engraved the names of 3,800 women, children and old men who perished in the women's internment camps. The names were provided by the Oorlogsgravenstichting (Foundation for War Cemeteries).

TER NAGEDACHTENIS AAN DE
NEDERLANDSE SLACHTOFFERS
JAPANESE VROUWENKAMPEN
NED-INDIE · 1941-1945

MAMA BARANKA (1984)

Op 20 augustus 1983 wordt de vijftienjarige Antilliaanse Amsterdammer Kerwin Duinmeijer neergestoken. 'Hij is een vieze nikker, die moet niet zo vies naar me kijken', zou de dader later aan de politie hebben verklaard. Niettemin achtte de rechtbank het later niet bewezen dat het motief van deze zestienjarige skinhead, met een tatoeage *100 % white* op zijn arm, racistisch was.

Hoe dan ook, deze gebeurtenis ging de geschiedenis in als de eerste racistische moord in het naoorlogse Nederland. Daags erna werd er door vijfduizend mensen gedemonstreerd. Sindsdien wordt de moord jaarlijks in Amsterdam herdacht. De demonstratieve mars begint op

de Dam - waar de hevig bloedende Kerwin in een taxi kroop maar er door de chauffeur uit werd gesleurd - en eindigt bij het beeld Mama Baranka (Moeder Rots) in het Vondelpark.

Het beeld werd gemaakt door de Curaçaose beeldhouwer Nelson Carrilho, die met dit beeld een symbool van kracht en onverzettelijkheid wilde neerzetten. De inscriptie van het in 1984 onthulde beeld is een opdracht: 'Laat Amsterdam, eens een bolwerk van verdraagzaamheid, de toorts van tolerantie verder dragen. Omdat zyn huidskleur men niet kon verdragen, viel hier een mensenkind uit onverdraagzaamheid!'

MAMA BARANKA (1984)

On 20 August 1983, Kerwin Duinmeijer, a fifteen-year-old boy of Antillean descent from Amsterdam, was stabbed to death. 'He is a dirty nigger who shouldn't give me such dirty looks', his murderer would later declare to the police. Nonetheless, the court ruled that it could not be proven that the stabbing by the sixteen-year-old skinhead, who had a '*100% white*' tattoo on his arm, was motivated by racism.

Nevertheless, the crime was widely regarded as the first racist murder in the Netherlands in the post-war era. The next day, five thousand people took part in a demonstration. Since then,

the murder has been commemorated yearly in Amsterdam. The commemorative march starts at Dam Square – where the heavily bleeding Kerwin crawled into a taxi, but was pulled out by the taxi driver – and ends at the Mama Baranka (Mother Rock) statue in Vondelpark.

The statue was made by the Curaçaoan sculptor Nelson Carrilho, and is intended as a symbol of power and resilience. The statue was unveiled in 1984 and includes an inscription that is a warning to the city of Amsterdam: 'May Amsterdam, once a stronghold of tolerance, hold fast to the torch of tolerance. Because they could not stand the colour of his skin, a child of man here fell at the hands of intolerance!'

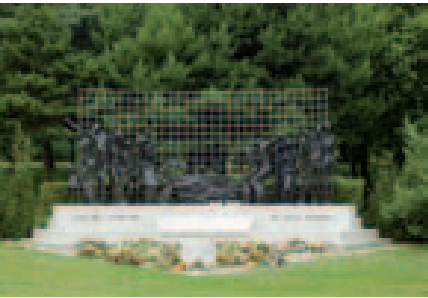
INDISCH MONUMENT (1988)

Op 15 augustus 1945 capituleerde Japan; toen pas was de Tweede Wereldoorlog ook in Nederlands-Indië voorbij; er volgden nog vier turbulente jaren waarin Indonesië uiteindelijk onafhankelijk werd, de anarchistische *bersiap*-periode en de militaire strijd vele levens kostten, en de meeste Nederlanders en 'Indo-Europeanen' zich uiteindelijk gedwongen zagen het land te verlaten.

Pas een kwart eeuw later, in 1970, vond in Nederland de eerste grote herdenking van het einde van de oorlog in Indië plaats. In 1980 werd dit herhaald en in 1988 werd in Den Haag een nationaal Indisch monument onthuld door koningin Beatrix. In alle gevallen waren het 'repatrianten' uit Indië en veteranen

die deze vergeten geschiedenis onder de aandacht hadden gebracht en de autoriteiten tot ondersteuning en daarmee erkenning hadden bewogen.

Het Indisch Monument, gemaakt door Jaroslawa Dankowa, wil 'een punt van herkenning en erkenning zijn' voor allen die leden onder de oorlog in Indië, dus ook Indonesische dwangarbeiders. Toch staat bij de jaarlijkse nationale herdenking vooral het leed van de (Indische) Nederlanders centraal. De beeldengroep drukt vernedering, onderdrukking, wanhoop, pijn en rouw uit, maar ook verbondenheid, hoop, strijd en overwinning. Vandaar de centraal geplaatste teksten 'Onversaagd en ongebroken' en 'De geest overwint'.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL (1988)

On 15 August 1945 Japan surrendered; it was only then that the Second World War also ended in the Netherlands East Indies. The formal end of the war was, however, followed by four more turbulent years before Indonesia eventually gained its independence. During these years, the anarchic *bersiap* period and the military struggle claimed many lives, and most of the Dutch and 'Indo-European' men and women ultimately had no other choice but to leave the country.

It was only a quarter of a century later, in 1970, that the Netherlands saw the first large commemoration of the end of the war in the Netherlands East Indies. This commemoration was repeated in 1980, and in 1988 Queen Beatrix unveiled a national Netherlands East Indies Memorial in The Hague. All of this was initiated by 'repatriates'

from the Netherlands East Indies and veterans who brought this forgotten history to the centre of attention and convinced the authorities to lend their support and thus acknowledge its significance.

The Netherlands East Indies Memorial, made by Jaroslawa Dankowa, intends to be 'a point of recognition and acknowledgement' for all those who suffered in the war in the Netherlands East Indies, including Indonesians subjected to forced labour. However, the annual national commemoration ceremony still focuses predominantly on the suffering of the white and Indo-European Dutch. The group of statues expresses indignity, oppression, despair, pain and mourning, but also solidarity, hope, struggle and victory. Hence the centrally placed inscriptions 'Undaunted and unbroken' and 'The spirit triumphs'.

NATIONAAL INDIËMONUMENT 1945-1962 (1988)

Op aandringen van veteranen die na de Tweede Wereldoorlog in Indië/Indonesië hadden gevochten, werd in 1988, bijna veertig jaar nadat de meeste militairen waren gerepatriëerd, het Nationaal Indiëmonument opgericht in Roermond en door prins Bernhard onthuld. Minister van Defensie Relus ter Beek sprak namens de regering spijt uit 'dat Nederland bij de opvang van de veteranen in gebreke is gebleven'.

Het door Wijnand Thönissen en Dick van Wijk ontworpen monument bestaat uit een obelisk met kroonduif, een fontein met karbouwenkoppen, achttien zuilen, gedenktafels met plaquettes en een borstbeeld van de toenmalige bevelhebber generaal S.H. Spoor. Op de zuilen zijn de namen gegraveerd van de ruim zesduizend

gesneuvelde militairen. In 1990 werd een monument voor de Indische burgerslachtoffers toegevoegd. In 2003 werd in de buurt een monument voor alle Nederlandse militairen die sinds de Korea-oorlog tijdens vredesoperaties zijn gesneuveld.

Aanvankelijk diende het Nationaal Indiëmonument dus om ruimte te geven aan de Indië-veteranen, die zich bij thuiskomst van een vergeefse oorlog miskend voelden. Tegelijk met deze officiële erkenning werd ook het lijden van burgers in Indië tijdens de Japanse bezetting geuit met het in 1988 opgerichte Indisch Monument in Den Haag. Jaarlijks worden in september bij het Nationaal Indiëmonument 1945-1962 de doden herdacht; de nationale veteranendag staat hier (nog) los van.

NATIONAL NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL 1945-1962 (1988)

At the insistence of veterans who had fought in the Netherlands East Indies and Indonesia after the Second World War, the National Netherlands East Indies Memorial in Roermond was erected in 1988, almost forty years after most soldiers had been repatriated. It was unveiled by Prince Bernhard. Minister of Defence Relus ter Beek expressed his regret on behalf of the Dutch government 'that the Netherlands has not provided adequate care to its veterans'.

The memorial, designed by Wijnand Thönissen and Dick van Wijk, consists of an obelisk topped with a crowned pigeon, a fountain adorned with heads of water buffalo, eighteen pillars, commemorative stones with plaques and a bust of the commander, General S.H. Spoor. Inscribed on the pillars are the names of the over six thousand fallen soldiers. In 1990,

a memorial for civilian casualties in the Netherlands East Indies was added, and in 2003, nearby a memorial was unveiled for all Dutch soldiers killed in action during peacekeeping operations since the Korean War.

Initially, the function of the National Netherlands East Indies Memorial was to provide an outlet for Netherlands East Indies veterans who, on their return from a – in hindsight – futile war, felt that they had not received the respect they deserved. This official acknowledgement took place at the same time as the acknowledgement of the suffering of civilians in the Netherlands East Indies during the Japanese occupation; the Netherlands East Indies Memorial in The Hague also dates from 1988. Each September the dead are commemorated at the National Netherlands East Indies Memorial 1945-1962. The national veterans' day is still a separate event.

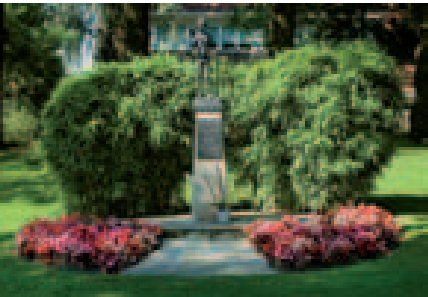
MONUMENT JONGENSKAMPEN (1988)

'Een ontroerend beeldje. Kwetsbaar en stoer. Maar niet van deze tijd. Niet van dit kikkerland.' Zo omschreef vlootpredikant Rookmaker in 2008 het monument Jongenskampen, twintig jaar na de onthulling. Het beeldje van een mager jongetje in *tjawat* (Japanse lendendoek) met een *patjol* (hak) op de schouder, is ontworpen door H.L.B. Mahieu, initiatiefnemer en toenmalig voorzitter van jongenskampen Bangkong-Gedungjati. Inmiddels zijn de organisaties van de verschillende jongenskampen opgegaan in één organisatie.

Tijdens de oorlog haalden de Japanners jongens weg bij hun moeder uit het vrouwenkamp zodra ze tien jaar waren geworden.

Ze werden in aparte kampen of in mannenkampen ondergebracht waar ze zware arbeid moesten verrichten. Het beeld van het jongetje in *tjawat* werd opgericht ter nagedachtenis van alle jongens die in die kampen het leven lieten.

Het monument dat in 1988 door prins Bernard op Bronbeek werd onthuld is een verkleinde replica van een beeld dat in hetzelfde jaar op het ereveld in Semarang was onthuld. In 1998 dreigde de herdenking van de jongenskampen in het water te vallen. Drie dagen voor de herdenking was het beeldje uit de tuin van Bronbeek ontvreemd. Er is toen tijdelijk een van de nog kleinere replica's, die verkocht worden, geplaatst.

BOYS' INTERNMENT CAMP MEMORIAL (1988)

'A moving statuette. Vulnerable and tough. But it does not belong in our era. It does not belong in this chilly country'. That is how the chaplain of the Fleet Rookmaker described the Boys' Internment Camp Memorial in 2008, twenty years after its unveiling. The statuette of a thin little boy dressed in *tjawat* (Japanese loincloth) carrying a *patjol* (hoe) on his shoulder was designed by its initiator Mr H.L.B. Mahieu, who was the chairman of the organization dedicated to the Bangkong-Gedungjati boys' internment camps. In recent years, the organizations for the different boys' internment camps merged into one single organization.

During the war, the Japanese took boys away from their mothers in the women's internment camps when they reached the age of

ten. They were housed in separate internment camps or in men's internment camps where they had to perform hard labour. The statue of the little boy dressed in *tjawat* was erected in memory of all the boys who perished in these internment camps.

The memorial, which stands on the Bronbeek estate and was unveiled by Prince Bernhard in 1988, is a scaled-down replica of a statue that was unveiled in the same year on the field of honour of Semarang. In 1998, the commemoration of the boys' internment camps almost had to be cancelled. Three days before the ceremony, the statue was stolen from its site in the gardens of the Bronbeek estate. As a temporary measure, one of the even smaller replicas on sale at Bronbeek took its place.

BIRMA-SIAM SPOORWEG MONUMENT (1989)

Het monument 'Birma-Siam Spoorweg' herdenkt de gevallen krijgsgevangenen die werkten aan de dodenspoorweg in Birma-Thailand (Siam) en de Pakan Baroe spoorweg in Sumatra.

Van de twee spoorwegen waaraan krijgsgevangenen hebben gewerkt, is de Birma-Siam spoorweg de bekendste. Dit komt ondermeer door het boek en de film *The bridge on the River Kwai*. Hoewel het verhaal over de brug deels fictie is, is 'de brug over de rivier de Kwai' in Kanchanaburi een pilgrimsplaats geworden.

Het oorspronkelijke monument op landgoed Bronbeek werd in 1989 onthuld door prins Bernard. De drie pagoden in het monument

verwijzen naar de 'drie pagoden pas', een van de twee plaatsen waar de spoorlijn de grens kruist. Het monument heeft sindsdien enkele wijzigingen ondergaan. In 2002 werd de plaquette met namen vernieuwd en in 2003 werden de drie pagoden vervangen. De oorspronkelijke pagoden waren smal en hadden een vloeiende lijn. De nieuwe pagoden zijn replica's van de pagoden bij de pas. In 2005 werd een muur met namen achter het monument geplaatst. De namen van de overleden krijgsgevangenen zijn per erebegraafplaats geordend. Eén jaar later werd een plaquette met de namen van de gevallen krijgsgevangenen aan de Pakan Baroe spoorweg toegevoegd.

BURMA-SIAM RAILWAY MEMORIAL (1989)

The Burma-Siam Railway Memorial commemorates the prisoners of war who perished while working on the 'Death Railway' in Burma and Thailand (Siam) and on the Pakan Baroe railway on Sumatra.

Of the two railways constructed by prisoners of war, the Burma-Siam railway is the most famous. This is partly because of the book and the film *The bridge on the River Kwai*. Although the book's portrayal of the history of the bridge is partly fictional, the bridge over the River Kwai in Kanchanaburi has nonetheless become a pilgrimage site.

The original memorial on the Bronbeek estate was unveiled by Prince Bernhard in 1989. The three pagodas in the memorial refer to

the Three Pagodas Pass, one of the two locations where the railway crosses the border. Over the years, a number of changes were made to the memorial. In 2002, the plaque with names was renewed and in 2003, the three pagodas were replaced. The original pagodas were small and characterized by flowing lines. The new pagodas are replicas of the pagodas near the pass. In 2005, a stone wall inscribed with names was erected behind the memorial. The names of the prisoners of war who perished are arranged on this wall by military field of honour. One year later, a plaque with the names of prisoners of war who died during the construction of the Pakan Baroe Railway was added.

KNIL-MONUMENT BRONBEEK (1990)

Sinds 1863 is het landgoed Bronbeek bij Arnhem een tehuis geweest voor veteranen uit het koloniale leger. Het is dus niet verwonderlijk dat juist daar, in 1990, door prins Bernhard het KNIL-monument werd onthuld. Het monument herinnert aan het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, dat in 1830 werd opgericht en op 26 juni 1950 werd ontbonden. De onthulling van het monument volgde exact veertig jaar later.

Het standbeeld, gemaakt door Thérèse de Groot-Haider, wijkt af van andere oorlogsmonumenten doordat het nadrukkelijk zowel een Molukse als een Nederlandse KNIL-soldaat afbeeldt, beiden in het gevechtstenu

van kort voor de Japanse bezetting. Meestal hebben monumenten ofwel betrekking op Nederlandse militairen, ofwel op Molukkers, al dan niet militair; de hier gemaakte combinatie is uitzonderlijk.

Het KNIL-monument in Bronbeek kreeg nog een bijzonder vervolg. In 1991 werd een kopie geplaatst op het ereveld van de oorlogsbegraafplaats Pandu bij Bandung op Java. Bij de opheffing van het KNIL werd overigens besloten de geest van het KNIL te laten voortleven. Een net opgericht regiment van de Koninklijke Landmacht werd vernoemd naar generaal J.B. van Heutsz, de onverbiddelijke pacificator van Atjeh.

KNIL MEMORIAL IN BRONBEEK (1990)

The Bronbeek estate near Arnhem has been a military home for veterans from the colonial armed forces since 1863. It is not surprising, then, that it was there, in 1990, that Prince Bernhard unveiled the KNIL Memorial. The memorial commemorates the Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL, Royal Netherlands East Indies Army), which was founded in 1830 and disbanded on 26 June 1950. The unveiling of the memorial took place exactly forty years later.

The statue, made by Thérèse de Groot-Haider, deviates from other war memorials in that it explicitly depicts both a Moluccan and a

Dutch KNIL soldier, both dressed in the combat gear current shortly before the Japanese occupation. Usually memorials commemorate only Dutch soldiers or only Moluccan soldiers and/or civilians; the combination presented here is exceptional.

The KNIL Memorial in Bronbeek has led to an extraordinary sequel. In 1991, a replica of it was placed in the field of honour of the war cemetery in Pandu, a town near Bandung on Java. Even after the KNIL disbanded, it was decided that its spirit should live on. A newly established regiment of the Royal Dutch Army was named after General J.B. van Heutsz, the unrelenting 'pacifier of Aceh'.

GEORGE MADURO, IN MADURODAM (1991)

Madurodam is een begrip in Nederland, maar slechts weinigen weten hoe het miniatuurstadje tot stand kwam. De jonge Curaçaose student George Maduro vocht in de eerste dagen van de Tweede Wereldoorlog in het Nederlandse leger tegen de Duitsers. Daarna ging hij in het verzet, werd uiteindelijk door de nazi's gearresteerd en overleed op 9 februari 1945 in het concentratiekamp Dachau. Postuum ontving hij, als enige Antilliaan, de Militaire Willems-Orde.

Maduro's ouders, beiden van Portugees-joodse afkomst, fourneerden het startkapitaal voor wat Madurodam zou gaan heten. Bij de opening in 1952 verklaarde de eerste 'burgemeester', prinses Beatrix, dat zij

ervoor zou ijveren dat Madurodam een 'waardig gedenkteken' zou zijn voor George, de enige zoon van het echtpaar Maduro.

Pas in 1991 werd in Madurodam een specifiek monument ter nagedachtenis aan George Maduro opgericht. Het stelt zijn geboortehuis in Willemstad voor, een reliëf van Maduro met een tekst ter gedachtenis van hem 'die zijn jonge leven offerde voor zijn vaderland' en een plaquette van de Vriendenkring Oud-Dachauers. Net als Madurodam zelf herinnert dit kleine monument dus aan een verbondenheid tussen Curaçao en Nederland – beide landen behoren nog altijd tot het 'vaderland', het Koninkrijk der Nederlanden.

GEORGE MADURO MEMORIAL IN MADURODAM (1991)

Madurodam is a household name in the Netherlands, but few people know how this miniature city came about. In the first days of the Second World War, the young Curaçaoan student George Maduro fought in the Dutch army against the Germans. Then he joined the resistance, was eventually arrested by the Nazis, and died on 9 February 1945 in concentration camp Dachau. He is the only Antillean ever to receive the Military Order of William I, awarded posthumously.

Maduro's parents, both of Portuguese-Jewish descent, furnished the starting capital for what would later be called Madurodam. At the opening in 1952, the first 'mayor', Princess Beatrix, declared that

she would strive to make Madurodam a 'worthy memorial' to George, their only son.

Only in 1991 was there a memorial erected in Madurodam that specifically commemorated George Maduro. It depicts his house of birth in Willemstad and includes an image in relief of Maduro accompanied by a text in remembrance of he 'who sacrificed his young life for his fatherland', and a plaque on behalf of the Vriendenkring Oud-Dachauers (Former Prisoners of Dachau Circle of Friends). Like Madurodam itself, this small memorial therefore commemorates the bond between Curaçao and the Netherlands – both countries still belong to the 'fatherland' – the Kingdom of the Netherlands.

5 JULI
1916

9 FEB
1945

TER NAGEDACHTENIS VAN
GEORGE J. L. MADURO
DIE ZIJN HONTE LEVEN OFFERDE
VOOR ZIJN VADERLAND

NEDERLAND

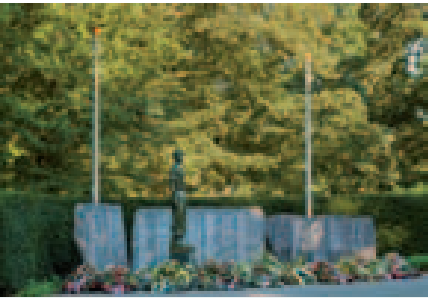
DE DEADENWACHT (1993)

Het monument de dodenwacht aan het Rengerspad in Leeuwarden werd in 1993 opgericht. Op een stenen wand staan de namen van 168 Friese soldaten die in Nederlands-Indië (1946-50) en Nieuw-Guinea (1962) zijn gesneuveld. Ervoor staat een twee meter hoog betonnen beeld van een soldaat op een kleine sokkel. Dertig van de gesneuvelden behoorden tot het Bataljon Friesland dat in de buurt van Bandung was gelegerd.

Bij de onthulling in 1993 waren tweeduizend mensen aanwezig. Veel van de Indiëgangers zijn inmiddels overleden, maar nog altijd nemen honderden mensen deel aan de jaarlijkse herdenking in

augustus. Opvallend is het grote aantal jongeren. Het zijn veelal familieleden van de gesneuvelden die de naam van hun voorvader op de wand zien staan en willen weten wat er indertijd in Indië is gebeurd.

In 2005 werden er racistische leuzen op het monument geschilderd en niet veel later is het beeld omver getrokken. Of dit laatste met protest te maken had is onduidelijk. De daders leefden wellicht in de veronderstelling dat het groene beeld van kostbaar brons was. Toen het in brokken uiteenviel, bleek dat zij zich hadden vergist.

THE DEATH WATCH (1993)

The memorial The Death Watch at Rengerspad in Leeuwarden was erected in 1993. A stone wall contains the names of 168 Friesian soldiers who fell in the Netherlands East Indies (1946-50) and Dutch New Guinea (1962). In front of the wall stands a two-metre-high concrete statue of a soldier set on a small plinth. Thirty of the fallen soldiers belonged to the Friesland Battalion which was based near Bandung.

At the unveiling of the memorial in 1993, two thousand people were present. Although many Netherlands East Indies veterans have passed away, each year hundreds of people still take part in the annual

memorial service in August. The large number of young people attending is remarkable. These are mostly family members of the fallen who have seen the name of their forefather written on the wall and want to know what happened back then in the Netherlands East Indies.

In 2005, racist slogans were painted on the memorial and not much later the statue was pulled down. Whether this last violation was an act of protest is unclear. Perhaps the perpetrators were under the impression that the green statue was made out of expensive bronze. If so, they discovered their mistake when it fell to pieces.

INDIËMONUMENT AMSTELVEEN (1994)

Het Indiëmonument in het P.C. Broersepark in Amstelveen kwam tot stand op initiatief van Indische inwoners van die stad, ter herdenking van alle slachtoffers van de oorlog in Nederlands-Indië: militairen en burgers, mensen met de Nederlandse en mensen met de Indonesische nationaliteit. Het monument van Ella van de Ven werd in 1994 opgericht. De initiatiefnemers beoogden een monument voor heel Noord-Holland op te richten.

In 2007 kreeg het Indiëmonument in Amstelveen een pendant op begraafplaats Zorgvlied. Dit monument 'Gordel van Smaragd' bestaat uit een miniatuur van het Indiëmonument in Amstelveen

met de plattegrond van Indonesië. Organisaties die verantwoordelijk zijn voor Indiëmonumenten krijgen regelmatig de vraag of de as van een overledene bij het monument mag worden uitgestrooid. Vaak is daar niets op tegen, behalve dat veel monumenten zich bevinden op plaatsen waar ook honden worden uitgelaten. Om aan dergelijke verzoeken te kunnen voldoen initieerde de Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië te Amstelveen samen met de gemeente de oprichting van het monument op Zorgvlied voor de verstrooiing van as. Voor het ontwerp tekende opnieuw Ella van de Ven.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL IN AMSTELVEEN (1994)

The Netherlands East Indies Memorial in P.C. Broersepark in Amstelveen came about at the initiative of residents of Amstelveen of Netherlands East Indies descent. It commemorates all the casualties of the war in the Netherlands East Indies: military and civilian, Dutch nationals and Indonesian nationals. The memorial by Ella van de Ven was erected in 1994. The aim of the initiators was that it would serve as a memorial for the entire province of North-Holland.

In 2007 a counterpart to the Netherlands East Indies Memorial was unveiled in Zorgvlied cemetery: the *Gordel van Smaragd* ('Emerald Belt', a nickname for the Indonesian archipelago). This memorial consists of a miniature of the Netherlands East Indies

Memorial in Amstelveen and the map of Indonesia. Organizations responsible for Netherlands East Indies memorials are often faced with requests to have the ashes of a deceased person scattered near the memorial. Often there is no objection, except that many memorials are located in places where people also walk their dogs. To meet such requests, the Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië (Foundation for the Commemoration of Fallen and Victims in the Netherlands East Indies) in Amstelveen, in cooperation with the municipality, initiated the erection of the Zorgvlied memorial for the scattering of ashes. Once again Ella van de Ven was responsible for the design.

WIE DIT LEEZ.. (1995)

Wie de eerste druk van het boekje *Piekerans van een straatslijper* van Tjalie Robinson uit 1952 heeft gezien beleeft een déjà vu op de Prins Mauritslaan 36 in Den Haag. Aan de gevel prijkt een steen met de tekst 'Wie dit leez is gek' Tjalie Robinson 1911-1974. Het font en de opmaak van de zin is identiek aan die op de omslag van *Piekerans*.

Toen de gevelsteen op 22 maart 1995 werd onthuld, werd binnen de boedel van het Indisch Wetenschappelijk Instituut (IWI) ingepakt. Het IWI was de laatste Indische organisatie die het pand in gebruik had. Vanaf 1959 had er de redactie van het Indische blad *Tong Tong* (later

Moesson) gezeten. Tal van initiatieven op het gebied van de Indische cultuur waren daar genomen: de Indische Kunstkring en de Pasar Malam Besar (nu Tong Tong Fair) werden er opgericht.

Tot zijn dood in 1974 was Tjalie Robinson, pseudoniem voor Jan Boon, de drijvende kracht achter dit epicentrum voor Indische cultuur. De gevelsteen lijkt ook een knipoog naar wat Tjalie in een inleiding scheef; na de oorlog zag hij de zin op een kapotte muur waarop hij concludeert: wat knappe mensen maken kan kapot, maar wat de kleine Tjalie krabbelt blijft. Zo ook zijn initiatieven, wil de gevelsteen maar zeggen.

WIE DIT LEEZ.. (1995)

Anyone who has seen the first edition of the booklet *Piekerans van een straatslijper* ('Musings of a vagabond') by Tjalie Robinson, published in 1952, will have a feeling of déjà-vu when reading the plaque adorning the façade of Prins Mauritslaan 36 in The Hague. The text of the plaque 'Whoever read this, is mad' (Tjalie Robinson 1911-1974) quotes the motto on the cover of *Piekerans*, even using the same font.

When the commemorative plaque was unveiled on 22 March 1995, inside the building the Netherlands East Indies Research Institute (IWI, Indisch Wetenschappelijk Instituut) had already started packing up its belongings. The IWI was the last Netherlands East Indies organization to use the premises. The editorial office of the Netherlands East Indies magazine *Tong Tong* (later *Moesson*

['Monsoon']) was located here since 1959. Numerous initiatives in the field of the Netherlands East Indies culture were conceived here, including the Indische Kunstkring (Netherlands East Indies Art Circle) and the Pasar Malam Besar (now Tong Tong Fair).

Until his death in 1974, Tjalie Robinson, the pseudonym of Jan Boon, was the driving force behind this epicentre of Netherlands East Indies culture. The inclusion of the ungrammatical sentence in the commemorative plaque also seems a playful reference to what Tjalie wrote in an introduction. When after the war he saw the sentence written on a broken wall, he concluded: what smart people make can be broken, but what little Tjalie scribbles, will remain. And so will his initiatives, the plaque seems to say.

WIE DIT DEEL
is gek

TJALIE ROBINSON 1911-1974

GLODOKMONUMENT (1996)

In de loop van 1943 voerde de Japanners de druk op Indo-Europeanen op om zich naar de Japanners te schikken. Medio 1944 eisten zij van Indo-Europese jongeren een loyaliteitsverklaring aan het Japanse gezag. In meerdere steden weigerden jongeren echter hun (deels) Nederlandse afkomst te verloochenen, wat aanleiding was tot razzia's waarbij veel Indo-Europese jonge mannen werden opgepakt. Zo werden bijvoorbeeld in Batavia 650 jongens opgepakt en opgesloten in gevangenissen zoals Glodok. De martelingen en uithongering eisten hun tol: veel van hen overleden in gevangenschap.

Om deze jongeren te herdenken werd in 1991 op erebegraafplaats

Menteng Pulo in Jakarta een Glodokgedenksteen onthuld. Vijf jaar later werd op landgoed Bronbeek in Arnhem een replica van die gedenksteen geplaatst. Motor achter de gedenksteden was de Vereniging Ex-Glodok Geïnterneerden 1944-1945. Deze vereniging werd in 1982 opgericht door ex-Glodokkers, waaronder Erich Stoute, die in 1944 één van de personen was die de confrontatie met de Japanners aanging. De vereniging organiseert reünies en zette zich in voor een verzetshedenkingskruis en een verzetspensioen voor de 'Glodok jongens'. Of de weigering van de jongens om de loyaliteitsverklaring te tekenen een vorm van verzet was, is lange tijd betwist. Sommigen zagen het als slechts jeugdige branie.

GLODOK MEMORIAL (1996)

In the course of 1943, the Japanese increasingly pressured the Indo-Europeans to recognize their authority. In mid-1944, the Japanese insisted that Indo-European youngsters declare their loyalty to the Japanese authorities. In several cities, however, youngsters refused to deny their Dutch or part-Dutch ancestry, giving rise to razzias during which many young men of Indo-European descent were arrested. In Batavia, for instance, 650 boys were rounded up and incarcerated in prisons such as Glodok. Torture and starvation took their toll: many of them died in captivity.

To pay tribute to these young men, in 1991 a tablet commemorating those imprisoned at Glodok was unveiled on the field of honour of the

Menteng Pulo war cemetery in Jakarta. Five years later a replica of this commemorative tablet was placed in the grounds of the Bronbeek estate in Arnhem. The driving force behind these tablets was the Vereniging Ex-Glodok Geïnterneerden 1944-1945 (Association of Former Glodok Prisoners 1944-1945). This association was founded in 1982 by former Glodok prisoners, among them Erich Stoute, who in 1944 was one of the people who dared to confront the Japanese. The association organizes reunions and campaigns for the awarding of Resistance Memorial Crosses and 'resistance pensions' to the 'boys from Glodok'. Whether the boys' refusal to sign the declaration of loyalty was an act of resistance has been disputed for a long time. Some considered it mere youthful swagger.

MONUMENT INDISCH VERZET (1997)

Op initiatief van het Voormalig Verzet Oost-Azië (VVOA) en naar een ontwerp van VVOA-voorzitter D.W. van Logchem werd in 1997 een monument opgericht ter herdenking van het Indisch verzet tijdens de Japanse bezetting. De VVOA bestond toen al twintig jaar, jaarlijks werd op Bronbeek een reünie gehouden. Het standbeeld moest concreet steun geven aan het herinneren.

Het eenvoudige monument bestaat uit een zuil van witte natuursteen. De ineengedoken figuur lijkt vooral angst en vernedering te symboliseren, de aan het Wilhelmus ontleende tekst 'Den Vaderlant

ghetrouwe blijf ick tot inden doet...' drukt juist moed en trouw aan Nederland uit. Zoals veel anderen die betrokken waren bij het Indische verzet was Van Logchem van gemengd Nederlands-Indische afkomst, maar lag de loyaliteit onvoorwaardelijk bij het moederland.

Bij het monument Indisch verzet vindt nog steeds jaarlijks een herdenking plaats. De meeste voormalige verzetslieden zijn al overleden of op zeer hoge leeftijd gekomen. Inmiddels wordt ook bij andere Indische herdenkingen regelmatig aandacht besteed aan het verzet tegen de Japanse bezetting.

NETHERLANDS EAST INDIES RESISTANCE MEMORIAL (1997)

In 1997, a memorial was erected to commemorate the Netherlands East Indies resistance during the Japanese occupation. The driving force behind the memorial was Voormalig Verzet Oost-Azië (VVOA, Former Resistance East Asia), and the monument was designed by the VVOA chairman D.W. van Logchem. At the time of the memorial's unveiling, the VVOA had been in existence for twenty years, and each year it held a reunion at Bronbeek. The statue was to provide tangible support to this act of commemoration.

The unpretentious memorial consists of a pillar of white slate. The crouching figure seems to symbolize mainly fear and indignity.

By contrast, the text 'Loyal to the fatherland I remain until death', derived from the Dutch national anthem 'Wilhelmus', expresses courage and loyalty to the Netherlands. Like many others involved in the Netherlands East Indies resistance, Van Logchem was of mixed Dutch and East Indies descent, but he was unconditionally loyal to his fatherland.

Commemorations still take place each year at the Netherlands East Indies Resistance Memorial. Most former members of the resistance have now died or are very old. Other Netherlands East Indies commemorations have also started to pay attention to the resistance against the Japanese occupation.

Vaderland ghebronne
den doel...

MOLUKS WOONOORD WIJLDEMERCK (1997)

In de bossen van Harich tussen Balk en Rijs op het Friese platteland ligt een zwerfkei versierd met zes kruidnagelen en een nootmuskaat. De kei herinnert aan het Molukse woonoord dat hier tussen 1954 en 1969 gevestigd was. Na hun aankomst in 1951 werden Molukkers in verschillende woonoorden ondergebracht. Daarbij werd in eerste instantie geen rekening gehouden met etnische of religieuze verschillen tussen Molukkers. Als reactie op onderlinge conflicten tussen Molukkers volgden in die eerste jaren herplaatsingen. Vlak voor Kerstmis 1954 werden alle Islamitische Molukkers (2,5 procent van de totale groep) in het kamp Wijldemerck, tussen Balk en Rijs ondergebracht.

Het kamp was tijdens de oorlog in 1941 door de Nederlandse

Arbeidsdienst opgericht. Na te werk gestelde jonge mannen werden er in 1944 evacués uit het zuiden van Nederland ondergebracht. Na de oorlog stond het kamp leeg alvorens het in 1953 tijdelijk gebruikt werd voor de opvang van gerepatrieerden uit Indonesië. In 1954 vestigden de Molukkers zich hier en stichtten zo het eerste islamitische 'dorp' in Nederland, inclusief moskee met minaret.

Het monument is ontworpen door beeldhouwer Hein Mader en in 1997 onthuld. De kruidnagelen en nootmuskaat verwijzen naar de specerijen die ooit alleen op de Molukken te vinden waren en aanleiding waren voor de verovering van de eilanden door de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC).

MOLUCCAN COMPOUND IN WIJLDEMERCK (1997)

In the woods of Harich, between Balk and Rijs in the Friesian countryside, lies a boulder adorned with six cloves and one nutmeg. The boulder commemorates the Moluccan compounds located here between 1954 and 1969. Upon their arrival in 1951, the Moluccan refugees were accommodated in several of such compounds. At first, the Moluccans were sent to various compounds without taking into account the ethnic or religious differences within the Moluccan community. In response to conflicts among the Moluccans, some Moluccans were relocated in these first years. Just before Christmas 1954, all Islamic Moluccans (2.5 percent of the total community) were housed in Camp Wijldemerck, between Balk and Rijs.

The camp was founded in 1941, during the German occupation,

by the Nederlandse Arbeidsdienst (Dutch Labour Service). Young male workers were accommodated there, and later, in 1944, evacuees from the south of the Netherlands. After the war, the camp was vacant until 1953, when it was temporarily used to receive repatriates from Indonesia. In 1954, the Moluccans took up their residence here, thereby founding the first Islamic 'village' in the Netherlands, complete with a mosque and minaret.

The memorial was designed by sculptor Hein Mader and was unveiled in 1997. The cloves and nutmeg refer to the spices that were once only to be found on the Moluccas, occasioning the conquest of the islands by the Vereenigde Oost-Indische Compagnie (VOC, Netherlands East Indies Company).

INDIËMONUMENT LEIDEN (1999)

Het Indiëmonument bij de Molen de Put, naast de kleine voormalige Morspoortkazerne – vanwaar soldaten naar Indië vertrokken – was van meet af aan omstreden. Het herdenkt 26 Leidse soldaten die tussen 1945 en 1951 in Indië/Indonesië om het leven zijn gekomen. Het beeld met drie mannen, waartussen een lege plek voor de gesneuvelde kameraden, werd op 23 oktober 1999 onthuld.

Vlak voor onthulling waren de beelden al van hun sokkel gerukt en in het water gegooid. De actie werd geclaimd door de actiegroep Merdeka. De beelden konden net op tijd worden opgedoken en op hun plaats worden teruggezet. In maart 2000 werden de beelden met rode verf besmeurd

en in december van datzelfde jaar werd één van de drie beelden van zijn sokkel gezaagd. Het Comité 'Stop eerbetoon aan kolonialisme' kondigde de demontage van het monument aan en beloofde de verwijderde beelden te vervangen door beelden van drie Surinaamse slaven, die in 1823 op opstand waren gekomen door brand te stichten in Paramaribo. In de zomer van 2001 werd het monument ten slotte met de leuze 'velen gingen niet' tijdelijk en officieus omgedoopt tot het 'dienstweigermonument'.

Inmiddels heeft het monument alle ophef en aanslagen overleefd en symboliseert de 'missende man' de leegte van de jongens die niet terugkeerden.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL IN LEIDEN (1999)

The Netherlands East Indies memorial near the 'De Put' windmill in Leiden next to the small former Morspoort barracks – from where soldiers left for the Netherlands East Indies – has been controversial from the start. The memorial commemorates 26 soldiers from Leiden who were killed in the Netherlands East Indies/Indonesia between 1945 and 1951. The monument of three men with an empty space in between to symbolize the fallen comrades was unveiled on 23 October 1999.

The statues had been pulled from their pedestals and thrown into the water just before the unveiling. This act of protest was claimed by the 'Merdeka' action committee. The statues were salvaged and returned to their original position just in time. In March 2000, the

statues were besmirched with red paint and in December of the same year one of the three statues was sawn from its pedestal. The 'Stop Paying Homage to Colonialism' committee announced that it would dismantle the memorial, promising to replace the removed statues with the statues of three Surinamese slaves who revolted in 1823 by starting a fire in Paramaribo. In the summer of 2001, using the slogan 'many did not go', they temporarily and unofficially renamed the memorial *dienstweigermonument* (conscientious objectors' memorial).

The memorial has survived all the commotion and attacks and the missing man continues to symbolize the void left behind by those who did not return.

DE WACHTENDE MOEDER (1999)

Op het Grote Kerkhof in Deventer staat schuin tegenover de Grote Kerk 'de wachtende moeder'. Het beeld, ontworpen door Károly Szekeres, stelt een knielend naakte vrouwenfiguur voor op een granieten sokkel. Sinds de onthulling in 1999 worden hier in augustus de Molukse en Nederlandse slachtoffers die tussen 1942 en 1950 in Nederlands-Indië vielen herdacht. Ook wordt op 4 mei, vlak voor de officiële dodenherdenking, een aparte bijeenkomst bij het monument gehouden.

Het initiatief voor dit monument werd genomen door veteranen die naar Indië waren uitgezonden. Om het monument te bekostigen deden

zij een beroep op het lokale bedrijfsleven. Het idee voor de moederfiguur ontstond in discussies tussen de kunstenaar en veteranen.

Deventer had al lang een speciale band met Nederlands-Indië. In 1912 werd er de Middelbare Koloniale Landbouwschool, ook wel Suikerschool geopend. Menig planter had daar zijn opleiding genoten. Bij het monument is weinig van deze geschiedenis te vinden. De vermelding van de Molukse slachtoffers hangt ongetwijfeld samen met de aanwezigheid van een Molukse wijk in Deventer.

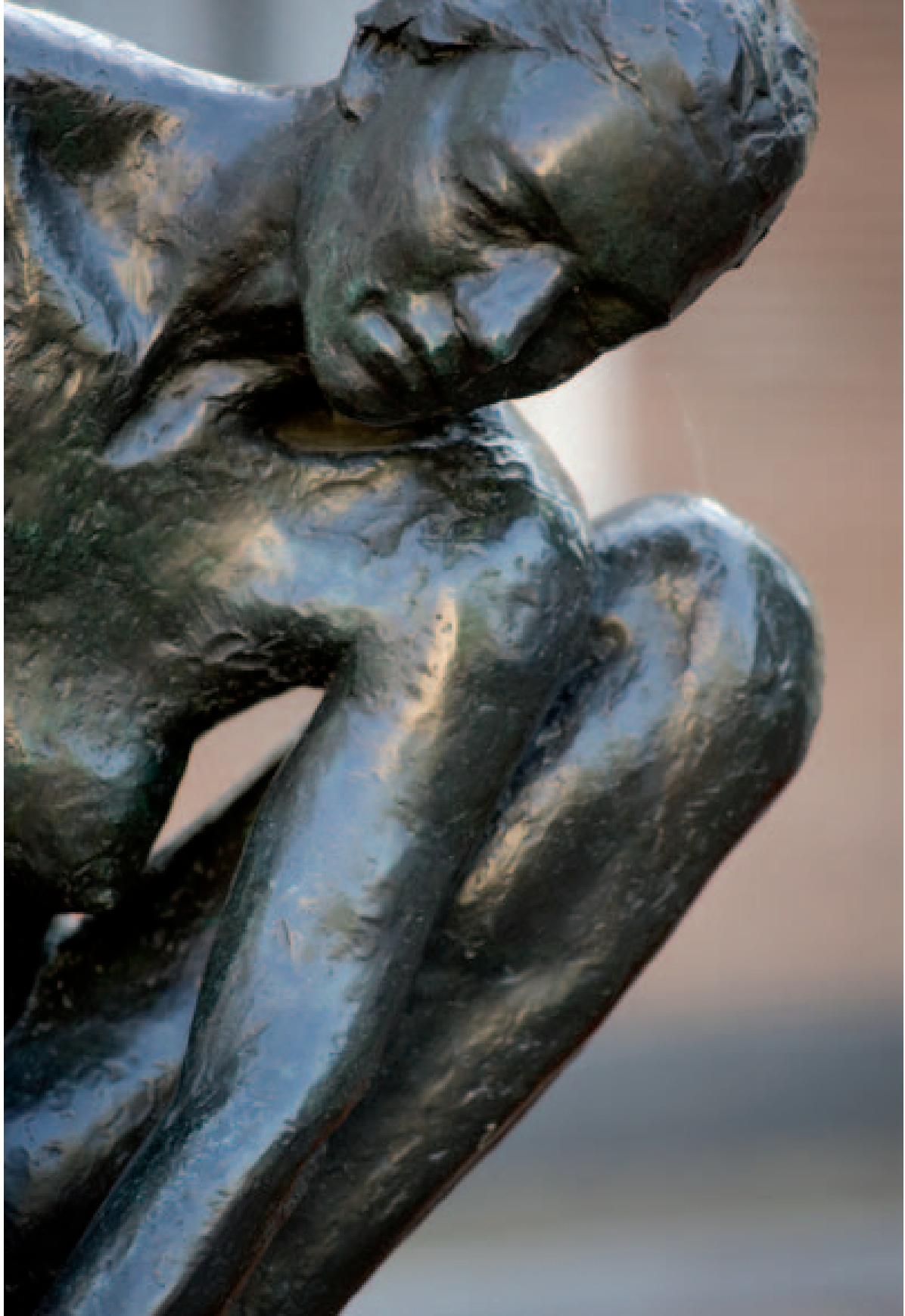
THE WAITING MOTHER (1999)

The Waiting Mother stands in Grote Kerkhof in the city of Deventer, facing the Great Church. The statue, designed by Károly Szekeres, is a kneeling female nude set on a granite pedestal. Since its unveiling in 1999, each August the Moluccan and Dutch victims who died in the Netherlands East Indies between 1942 and 1950 are commemorated here. In addition, a separate gathering is held at the memorial on 4 May, just before the national commemoration of the victims of the Second World War.

The initiative for this memorial was taken by veterans who served in the Netherlands East Indies. To fund the memorial they

made an appeal to local businesses. The idea for the mother figure arose in discussions between the artist and veterans.

Deventer has long had a special relationship with the Netherlands East Indies. In 1912, the Middelbare Koloniale Landbouwschool (Intermediate Colonial Agricultural School), also known as 'sugar college', was opened here. Many a planter received his education there. At the memorial, one encounters little of this history. The fact that the memorial also mentions the Moluccan victims is no doubt related to the presence of a Moluccan neighbourhood in Deventer.

DAMPITMONUMENT (2001)

In 2001 werd op landgoed Bronbeek in Arnhem een monument ter herinnering aan het strafkamp Dampit onthuld. Het beeldje van Rudi Augustinus, zelf geboren te Surabaya, verbeeldt een gevangen jongetje met geboeide handen.

Dampit was een landbouwkolonie waar de Japanners in 1944 en 1945 Indo-Europese jongeren tewerkstelden. Dit gebeurde op de onderneming Soember Gesing vlakbij het plaatsje Dampit in de buurt van Malang op Oost-Java. De tewerkstelling paste in het beleid om de Indo-Europeanen onder druk te zetten zich loyaal aan de Japanners op te stellen. Een groep Dampitjongens werden verdacht van sabotage en

verzet. Zij werden gearresteerd en gemarteld. Minimaal 22 van hen overleefden dit niet, waaronder veertien jongens die door de Japanners werden onthoofd.

Het initiatief voor het monument kwam van de Stichting Strafkamp Dampit. Deze werd opgericht in 1995, nadat een jaar eerder een reünie van jongens die Dampit hadden overleefd had plaatsgevonden. De stichting zorgde voor een onderzoek naar de 'Dampitaffaire' en een blijvende herinnering in de vorm van het monument. In 2008 werd aan het monument een plaquette toegevoegd met uitleg van de achtergronden van Dampit.

DAMPIT MEMORIAL (2001)

In 2001, a memorial to commemorate the Dampit forced labour camp was unveiled on the Bronbeek estate in Arnhem. The statuette by Rudi Augustinus, himself born in Surabaya, depicts a little boy in captivity with cuffed hands.

Dampit was an agricultural labour camp where the Japanese in 1944 and 1945 put to work Indo-European youngsters. This happened at the Soember Gesing plantation close to the town of Dampit near Malang, East Java. The forced labour was in line with the policy of forcing Indo-Europeans to adopt a loyal attitude towards the Japanese. A group of Dampit youngsters suspected of sabotage and

resistance were arrested and tortured. At least 22 of these boys did not survive, among them fourteen who were decapitated by the Japanese.

The initiative for the memorial was taken by Stichting Strafkamp Dampit (Dampit Penal Colony Foundation). This foundation came into existence in 1995, a year after a reunion had taken place of survivors of the Dampit camp. The foundation initiated historical research into the 'Dampit case' and has ensured a permanent form of commemoration in the shape of the statue. In 2008 a plaque with further information on what happened at the Dampit camp was added to the memorial.

INDIËMONUMENT ARNHEM (2001)

Op het landgoed Bronbeek staat een flinke verzameling Indiëmonumenten. Bronbeek werd in 1859 door koning Willem III aan de staat geschonken om trouwe militairen uit de koloniën een onderdak te bieden waar zij hun oude dag konden slijten.

Koloniale monumenten zijn het borstbeeld van gouverneur-generaal Van Heutsz dat in 1951 uit Atjeh naar Bronbeek werd overgebracht. Het Atjehmonument, een zandstenen reliëf waarop de strijd tussen het KNIL (Koninklijk Nederlands-Indisch Leger) en de Atjeërs is afgebeeld, stond oorspronkelijk in Zutphen maar is in 1970 ook naar Bronbeek verhuisd. Daarnaast is er nog een bank ter herinnering aan luitenant-generaal Van

der Heijden die in Atjeh had gevochten en commandant van Bronbeek was geweest. De overige monumenten hebben betrekking op de Tweede Wereldoorlog en herdenken verschillende categorieën slachtoffers.

Van een andere orde is het Indiëmonument dat in 2001 werd onthuld ter herinnering aan de vijftig Arnhemmers die tussen 1945 en 1962 in Indië en Nieuw-Guinea zijn omgekomen. Het was een initiatief van een groep veteranen uit verschillende landelijke en regionale veteranenverenigingen: Vereniging Oud Militairen Indiëgangers, Bond van Wapenbroeders, Contact Oud Mariniers, Vereniging Indië Militairen 'De Valouwe' en de Werkgroep Indië Veteranen Nederland.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL IN ARNHEM (2001)

A substantial collection of Netherlands East Indies memorials is located on the Bronbeek estate. In 1859, King William III donated Bronbeek to the state to serve as a location where loyal soldiers from the colonies could spend their retirement.

Colonial memorials include the bust of Governor General Van Heutsz transported from Aceh to Bronbeek in 1951, and the Aceh Memorial, a sandstone relief depicting the struggle between the KNIL (Koninklijk Indisch-Nederlands Leger, Royal Netherlands East Indies Army) and the Acehnese. This sandstone relief originally stood in Zutphen but was also relocated to Bronbeek in 1970. In addition, there is a bench dedicated to Lieutenant General Van der Heijden, who fought in Aceh and was commander of Bronbeek. The remaining memorials relate to the Second World War and commemorate various

categories of victims.

Quite a different matter is the Netherlands East Indies Memorial, unveiled in 2001 in memory of the fifty soldiers from Arnhem who were killed in the Netherlands East Indies and Dutch New Guinea between 1945 and 1962. The memorial was initiated by a group of veterans from various national and regional veterans associations: Vereniging Oud-Militairen Indiëgangers (Association of Former Military Who Served in the Netherlands East Indies); Bond van Wapenbroeders (Society of Brothers in Arms); Contact Oud Mariniers (Contact Group of Former Marines); Vereniging Indië Militairen 'De Valouwe' (Association of Netherlands East Indies Servicemen 'De Valouwe'); Werkgroep Indië Veteranen Nederland (Netherlands Working Group for Netherlands East Indies Veterans).

TER NAGEDACHTENIS
AAN DE ARNHEMSE MILITAIREN
OMGEKOMEN IN
NEDERLANDS OOST-INDIË
EN
NEDERLANDS NIEUW-GUINEA

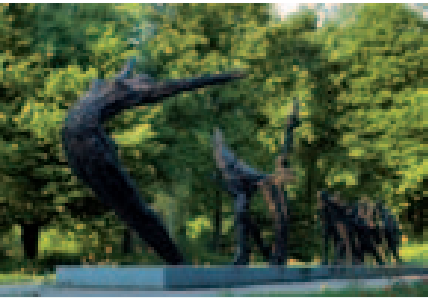
NATIONAAL MONUMENT NEDERLANDS SLAVERNIJVERLEDEN (2002)

Tussen 1600 en het begin van de negentiende eeuw vervoerden Nederlanders ruim een half miljoen Afrikanen naar de Amerika's, waar zij als slaven werden verkocht en te werk gesteld. In de Nederlandse koloniën Suriname en de Nederlandse Antillen werd de slavernij pas op 1 juli 1863 afgeschaft.

Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw is de Surinaamse en later Antilliaanse migratie naar Nederland sterk toegenomen. Er wonen nu ruim 300.000 afstammelingen van de ooit tot slaaf gemaakte Afrikanen in Nederland: die geschiedenis kwam terug in Nederland. De roep om erkenning van en genoegdoening voor dit verleden werd navenant sterker. Eind jaren negentig verklaarde de

Nederlandse regering zich bereid tot enige gebaren. Als gesprekspartner werd het Landelijk Platform Slavernijverleden opgericht. Dit leidde in 2001 tot de oprichting van een monument, een jaar later gevolgd door het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee).

Het monument, gemaakt door de Surinaamse beeldhouwer Erwin de Vries, geeft de geschiedenis weer in drie fasen: onderdrukking, verzet en bevrijding. Het werd op 1 juli 2002 onthuld door koningin Beatrix in het Amsterdamse Oosterpark. Jaarlijks wordt er op die datum een plechtige ceremonie gehouden, gevolgd door een feest. Vele nazaten menen echter dat de gevolgen van de slavernij nog steeds doorwerken en dat de Nederlandse gebaren tekort schieten.

NATIONAL MEMORIAL DUTCH HISTORY OF SLAVERY (2002)

Between 1600 and the beginning of the nineteenth century, the Dutch transported more than half a million Africans to the Americas, where they were sold and had to work as slaves. In the Dutch colonies of Suriname and the Netherlands Antilles, slavery was abolished only on 1 July 1863.

Since the 1970s, migration to the Netherlands from Suriname and later from the Netherlands Antilles has greatly increased. Nowadays more than 300,000 descendants of once enslaved Africans reside in the Netherlands; thus the history of slavery has returned to the Netherlands. The demand for acknowledgement of and the awarding of compensation for this past increased accordingly. At the end of the 1990s, the Dutch government expressed its willingness to make some gestures. The Landelijk Platform Slavernijverleden (National Platform for the

History of Slavery) was founded as a body that could act as a discussion partner. This in turn led to the erection of a memorial in 2001, followed a year later by the foundation of the Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee, National Institute for the Dutch History of Slavery and its Heritage).

The memorial, made by Surinamese sculptor Erwin de Vries, depicts the history of slavery in three phases: oppression, resistance and liberation. The memorial was unveiled by Queen Beatrix in the Oosterpark in Amsterdam on 1 July 2002. Each year on 1 July there is a solemn ceremony followed by a celebration. Many descendants are of the opinion that the consequences of slavery are being felt, and that the Dutch gestures are inadequate.

VOC-MONUMENT MIDDELBURG (2003)

In de zeventiende eeuw was Middelburg, na Amsterdam, een van de belangrijkste VOC-partners. De echo's van dit verleden klinken nog door in de vele rijks- en gemeentelijke monumenten. Ter gelegenheid van het VOC vierhonderd jaar werd aan de Maisbaai een VOC-monument opgericht.

Het beeld van Anne-Marie van Sprang op de Loskade, waar de Oost-Indiëvaarders ooit aanmeerden, bestaat uit twee objecten geplaatst op een rode cirkel van klinkers. Het ene is een hoofd dat luistert in een schelp, het andere wordt gevormd door twee handen met daarin de

specerijen – peper, foelie, nootmuskaat en kruidnagel – die aanleiding waren voor de VOC om naar de Molukken te gaan. 'Van in de handen naar denken en kijken', zoals het beeld op de website van de kunstenares heet, werd gemaakt in opdracht van de Gemeente Middelburg en de Werkgroep VOC 2002. Het monument werd onthuld in oktober 2003. In 2009 werd het opgenomen in een wandeling ter gelegenheid van het Hudsonjaar.

Vlakbij het VOC-monument was in 1995 al eerder een VOC monument onthuld. Dat bestond uit oude balken van een van de scheepshellingen. Omdat het hout bleef vergaan is dit monument weggehaald.

VOC MEMORIAL IN MIDDELBURG (2003)

In the seventeenth century, Middelburg was one of the most important partners of the VOC, second only to Amsterdam. The echoes of this past still resound in its many state and municipal memorials. On the occasion of the fourth centenary of the VOC, a memorial dedicated to it was erected at the Maisbaai quay.

The statue by Anne-Marie van Sprang stands at the Loskade where East Indies voyagers once moored; it consists of two objects in a circle of red bricks. One of the objects depicts a head with a shell placed against its ear, the other has the shape of two hands holding the spices – pepper, mace,

nutmeg and cloves – that occasioned the VOC to go to the Moluccas. 'From in the hands to thinking and looking' as the statue is called on the website of the artist, was commissioned by the Middelburg municipality and the Working Group VOC 2002. The memorial was unveiled in October 2003. In 2009, on the occasion of the Hudson Year, it was included in a walk.

An earlier VOC memorial was unveiled in the vicinity of the present memorial in 1995. That memorial consisted of old wooden beams taken from one of the slipways. Because the wood kept decaying, this memorial has been removed.

MONUMENT VAN BESEF (2003)

Sinds de vroege jaren negentig werd op het Amsterdamse Surinameplein jaarlijks op 30 juni, aan de vooravond van de 'Emancipatieviering' van 1 juli, de slavernij in Suriname en de Antillen herdacht. Er was een bescheiden plaquette aangebracht, maar het organiserende Comité 30 juni/1 juli ijverde voor een monument. Dat kwam er uiteindelijk in 2002, maar elders, in het Oosterpark. Het comité distantieerde zich hiervan met het argument dat de nazaten waren afgescheept met een afgelegen monument en tot niets verplichtende gebaren.

Het comité zette de eigen herdenking voort en verbond daaraan verdergaande eisen in de sfeer van erkenning en herstelbetalingen, zoals

ontwikkelingshulp en steun aan de nazaten aan beide zijden van de oceaan, maar ook de afvaardiging van de koningin naar Suriname en de Antillen om daar vergiffenis te vragen. Deze en andere eisen werden op 30 juni 2002 vastgelegd in 'Het 30 juni Manifest van besef'.

De stadsdeelraad besloot het initiatief voor een 'Monument van Besef' (Bon Fu Gron Prakseri) te ondersteunen. Het door Henri Renfurm gemaakte monument werd in 2003 onthuld. De stam van de boom verbeeldt etnische diversiteit, het bladerdak de onderlinge verbondenheid. Sindsdien zijn er dus twee verschillende plaatsen en data waarop in Amsterdam de slavernij wordt herdacht.

MEMORIAL OF CONSCIOUSNESS (2003)

Each year since the early 1990s, on 30 June, the eve of the emancipation celebrations of 1 July, people commemorated the slavery pasts of Suriname and the Netherlands Antilles on the Surinameplein in Amsterdam. There had been a modest plaque in place, but the organizing 30 June/1 July Committee campaigned for the erection of a more significant memorial. In 2002, that memorial was finally realized, though in a different location: the Oosterpark. The committee distanced itself from this memorial, arguing that the descendants had been palmed off with an out-of-the-way memorial and gestures that signified no commitments.

The committee continued its own commemorations, and attached to these far-reaching demands for acknowledgement and compensation

payments, such as development aid and support for descendants on both sides of the ocean; they also requested for the queen to be delegated to Suriname and the Netherlands Antilles to ask for forgiveness. These and other demands were laid down on 30 June 2002 in the 30 June Manifesto of consciousness.

The city district council decided to support the initiative for a Memorial of Consciousness (Bon Fu Gron Prakseri). The memorial, created by Henri Renfurm, was unveiled in 2003. The trunk of the tree embodies ethnic diversity and the foliage represents mutual solidarity. Since then, Amsterdam commemorates the history of slavery at two different locations and on two different dates.

DE VRIJHEIDSSTRIJDER (2004)

De vorm van de Vrijheidsstrijder in Borculo (gemeente Berkelland) verwijst op verschillende manieren naar de V van 'Vrede, Veiligheid en Vrijheid' en van Veteranen. Het monument in het Cycloonpark werd ontworpen door Henny Zandjans. In een plaquette bij het monument staan de namen van de vijf in Indië omgekomen Borculoërs engraveerd. Zij behoorden tot de in totaal zeventig dienstplichtigen uit de gemeente Borculo die in Indië dienden.

Discussies over de wens een oorlogsmonument op te richten leidden tot de beslissing om een plek van bezinning te creëren. Daarom werd gekozen voor het Cycloonpark. Dit park herinnert aan

een cycloon die in 1925 Borculo zodanig verwoestte dat er landelijke hulpacties voor het stadje werden opgezet. Vanaf het begin was het de bedoeling dat Borculoërs die bij andere vredesmissies om het leven waren gekomen of zouden komen, op dezelfde plek herdacht konden worden.

Het monument werd op 27 december 2004, één jaar voordat Borculo als zelfstandige gemeente ophield te bestaan, onthuld door de laatste burgemeester van die gemeente. Op 27 april 2007 werd de eerste nieuwe naam aan de plaquette toegevoegd. Het betrof een Bosnië-veteraan die al in 1996 bij de Herculesramp om het leven was gekomen.

THE FREEDOM FIGHTER (2004)

The shape of the Freedom Fighter in Borculo (municipality of Berkelland) refers in various ways to the V of 'Vrede, Veiligheid en Vrijheid' (Peace, Safety and Freedom) and of 'Veteranen' (Veterans). The memorial stands in Cycloonpark and was designed by Henny Zandjans. The memorial includes an engraved plaque with the names of the five inhabitants of Borculo who were killed in the Netherlands East Indies. These soldiers were among the seventy conscripts from the municipality of Borculo who served in the Netherlands East Indies.

Discussions about the wish to erect a war memorial led to the decision to create a place for reflection. Cycloonpark was chosen as

the location because it commemorates a cyclone that in 1925 caused such devastation in Borculo that national relief efforts were set up for this small town. From the start, the memorial was also intended to serve as a place where inhabitants of Borculo who had been killed or would be killed during peacekeeping operations could be commemorated.

The memorial was unveiled on 27 December 2004 by the last mayor of Borculo, one year before the town stopped to exist as a separate municipality. On 27 April 2007, the first new name was added to the plaque: that of a Bosnia veteran who died during the Hercules disaster in 1996.

HONI-MONUMENT (2004)

In 2004 kreeg Den Bosch een eigen Indiëmonument dat de gevallen soldaten uit de periode 1946-1950 herdacht. Een jaar later werd op het terrein van het Indische en Molukse verzorgingstehuis De Grevelingen nog een monument onthuld. De groep die hier wordt herdacht is ruimer: alle slachtoffers – mannen, vrouwen, kinderen, Indisch, Moluks, Europees – die tussen 1942 en 1949 in Indië zijn omgekomen.

Het monument is opgericht door het Comité HONI, dat staat voor Herdenking van de Oorlogsslachtoffers Nederlands-Indië. Het heeft de vorm van een katapult waarbij de twee armen de jeugd van toen verbeelden die een steen met opschrift – de ouderen – optillen. De tekst

luidt: 'Ter herdenking van alle slachtoffers van de Japanse bezetting en de Bersiap in Nederlands-Indië'. Het monument is geadopteerd door de vereniging Darah Ketiga (de derde generatie) die zich inzet voor het behoud van de Indische cultuur. Darah Ketiga is inmiddels opgeheven.

De twee monumenten in Den Bosch zijn uitingen van de 'verplaatselijking' van Indische monumenten in Nederland: naast de landelijke monumenten kregen steeds meer plaatsen hun eigen gedenkstenen. Als de ene plaats een monument heeft wil een naburige plaats niet achterblijven en het is ook gemakkelijker voor ouderen, omdat zij dan niet ver hoeven te reizen om een herdenking bij te wonen.

HONI MEMORIAL (2004)

In 2004, the city of Den Bosch saw the unveiling of its own Netherlands East Indies memorial, dedicated to the memory of the soldiers killed during the period 1946-1950. One year later, another memorial was unveiled on the premises of the Netherlands East Indies and Moluccan nursing home 'De Grevelingen'. This memorial commemorates a broader group of victims: everyone – men, women and children of all ethnicities (Indo-European, Moluccan, European) – who perished in the Netherlands East Indies between 1942 and 1949.

The memorial was commissioned by the HONI (Herdenking van de Oorlogsslachtoffers Nederlands-Indië; Commemoration of the War Victims of the Netherlands East Indies) committee. The memorial is shaped like a catapult. The forks of the catapult represent those young at the time, and hold up a stone representing the elderly

with an inscription that reads: 'In commemoration of all victims of the Japanese occupation and the Bersiap in the Netherlands East Indies'. The memorial was adopted by the Darah Ketiga (Third Generation) association, which was dedicated to the preservation of the Netherlands East Indies culture. Darah Ketiga was recently disbanded.

The two memorials in Den Bosch reflect the 'localization' of Netherlands East Indies memorials in the Netherlands: in addition to the national memorials, more and more cities and towns have obtained their own memorials. If there is a memorial in one location, the neighbouring town does not want to lag behind. It is also more convenient for the elderly, as it saves them having to travel far to attend a commemoration ceremony.

MONUMENT JAPANSE ZEETRANSPORTEN (2004)

Op 17 augustus 2004 werd op het landgoed Bronbeek te Arnhem het monument voor de Japanse Zeetransporten onthuld. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen in totaal 22.000 krijgsgevangenen en romusha's (Aziatische dwangarbeiders) tijdens Japanse zeetransporten om. Extra wrang is dat dit soms gebeurde doordat de schepen door de geallieerden werden gebombardeerd, zoals de *Junyo Maru* waarbij 5600 mensen het leven lieten.

Vanaf het midden van de jaren tachtig werden de slachtoffers van de *Junyo Maru* herdacht in een kapelletje op het Ereveld in Loenen. Daar was in 1985, behalve een gedenksteen voor allen die een zeemansgraf vonden in het Verre Oosten, een gedenkplaat

voor de *Junyo Maru* geplaatst. Omdat er ook behoefte bestond aan herdenkingen van de andere zeetransporten werd het kapelletje te klein. De BEGO (Bond Ex-Geïnterneerden en Gerepatrieerden van Overzee) nam het initiatief om op het Landgoed Bronbeek het monument 'Japanse Zeetransporten' op te richten en daar de herdenkingen te organiseren.

Anneriet de Pijper, secretaris van de BEGO wier vader bij de *Junyo Maru* was omgekomen, had als reactie op eerdere herdenkingen een plastiek gemaakt, een grote traan met een zinkend scheepje met mensen die zich proberen te redden. Dit plastiek werd als monument door twee overlevenden van de *Junyo Maru* onthuld.

JAPANESE MARITIME TRANSPORTS MEMORIAL (2004)

On 17 August 2004, the Japanese Maritime Transports Memorial was unveiled on the Bronbeek estate. During the Second World War, a total of 22,000 prisoners of war and romusha (Asian forced labourers) perished during Japanese maritime transports. It is a cruel irony that some of them died because transport ships were bombed by the Allied Forces, as was the case in the sinking of the *Junyo Maru*, a disaster in which 5,600 people lost their lives.

From the mid-1980s, the victims of the *Junyo Maru* were commemorated in a little chapel on the Field of Honour in Loenen. Here, a commemorative stone for all those who perished at sea in the Far East and a plaque commemorating the victims of *Junyo Maru* were unveiled

in 1985. Because there was also a demand for the commemoration of the other maritime transports, the little chapel became too small. The BEGO (Bond Ex-Geïnterneerden en Gerepatrieerden Overzee; Society of Former Overseas Detainees and Repatriates) took the initiative to erect the Japanese Maritime Transports Memorial on the Bronbeek estate and to organize the commemorations there.

Anneriet de Pijper, secretary of BEGO, whose father died on the *Junyo Maru*, created a sculpture in response to previous commemorations: a large teardrop containing a sinking ship with people trying to save themselves. This sculpture was unveiled as a memorial by two survivors of the *Junyo Maru*.

NATIONAAL HINDUSTAANS IMMIGRATIEMONUMENT (2004)

Tussen 1873 en 1917 werden 34.000 Brits-Indiërs als contractarbeiders naar Suriname gebracht. Ruim eenderde van de huidige Surinamers stamt van hen af. In Nederland wonen zo'n 180.000 'Hindostanen', vooral in Den Haag en omgeving. In 2004 werd op het Haagse Hobbemaplein een monument opgericht ter herdenking van deze migranten. Jaarlijks wordt er op 5 juni, de dag dat het eerste schip met Hindostanen in Suriname afmeerde, een herdenkingsbijeenkomst gehouden.

Het monument wil zelfbewustheid en trots uitstralen. De tekst onder de twee door Helen Ferdinand gemaakte zuilen, 'Daar waar het mij goed gaat is mijn Vaderland', refereert aan aanpassingsvermogen

en maatschappelijk succes, zowel in Suriname als nu in Nederland. Het tweede deel van het monument is een standbeeld van Mahatma Gandhi, gemaakt door Karel Gomes. Hiervoor werd niet alleen gekozen omdat Gandhi wereldfaam heeft vanwege zijn geweldloze strijd voor onafhankelijkheid, maar ook omdat hij zelf 'een Indiër in de diaspora' was: hij leefde zestien jaar in Zuid-Afrika.

De fondsen voor het monument werden door de Hindostaanse gemeenschap zelf bijeengebracht. Dit is door de initiatiefnemers vaak benadrukt; het onderstreept het beeld dat zij graag naar buiten brengen van de eigen groep: niet afhankelijk van overheidssteun, maar op eigen kracht ondernemend en succesvol.

NATIONAL HINDUSTANI IMMIGRATION MEMORIAL (2004)

Between 1873 and 1917, 34,000 British Indians were brought to Suriname as indentured labourers. Over one third of the current Suriname population are descendants of these people. Today, there are about 180,000 'Hindustanis' in the Netherlands, many of them living in or near The Hague. In 2004, a memorial was erected on the Hobbemaplein in The Hague in memory of these migrants. Each year on 5 June, the day the first ship with Hindustanis moored in Suriname, a commemorative ceremony is held here.

The aim of the memorial is to project self-confidence and pride. The text underneath the two pillars created by Helen Ferdinand – 'Where I thrive is my Fatherland' – refers to the adaptability and

social achievement of the community, first in Suriname and now in the Netherlands. The second part of the memorial consists of a statue of Mahatma Gandhi, created by Karel Gomes. Gandhi was chosen not only because he is world-famous for his nonviolent struggle for independence, but also because he himself was 'an Indian in the diaspora': Gandhi lived in South Africa for sixteen years.

The funds for the memorial were raised by the Hindustani community itself. The initiators have often emphasized this fact, as it underlines the image of their ethnic group that they like to present to the outside world: not dependent on government support, but enterprising and successful on their own.

ZEEUWS SLAVERNIJMONUMENT (2005)

Van 1 juli 2004 tot 1 juli 2005 organiseerde Zeeland een 'slavernijjaar' met als dubbelzinnige titel 'Geboeid door het Zeeuwse slavernijverleden'. Aan het einde van dat jaar werd op de Balans, tegenover het statige oude hoofdkwartier van de Middelburgsche Commercie Compagnie (de belangrijkste speler in de Zeeuwse slavenhandel) een slavernijmonument onthuld.

Het monument van Hedi Bogaers bestaat uit vier zwarte en witte granieten zuilen, de zwarte en witte mens verbeeldend, doortrokken met rode aders die staan voor het bloed dat alle mensen gelijk maakt. Het initiatief tot de oprichting werd in 2001 genomen door de Stichting

Monument Middelburg. Het idee om het Zeeuwse slavernijjaar te openen met de onthulling van een monument ging niet door vanwege verschillen van mening over het monument tussen deze stichting en de Stichting Beeldende Kunst Middelburg.

Uiteindelijk werd het monument onthuld op 1 juli 2005. Die datum werd gekozen omdat op de eerste juli 1863 de slavernij, rijkelijk laat, ook door Nederland werd beëindigd en de slaven van Suriname en de Antillen hun vrijheid kregen. Drie jaar later, in 2008, was het opnieuw een bijzondere viering van de 'Dag der Vrijheden'. Toen werd in het attractiepark Miniatuur Walcheren een replica van het Zeeuwse Slavernijmonument onthuld.

ZEELAND SLAVERY MEMORIAL (2005)

From 1 July 2004 to 1 July 2005, Zeeland organized a 'year of slavery', ambiguously entitled '*Geboeid door het Zeeuwse slavernij verleden*' (Captivated by Zeeland's history of slavery). At the end of the commemorative year, a slavery memorial was unveiled at De Balans ('Balance Square'), opposite the majestic old headquarters of the Middelburgschse Commercie Compagnie (Middelburg Trade Company), the most important player in Zeeland's slave trade.

The memorial by Hedi Bogaers consists of four black and white granite pillars, representing black people and white people, covered with red veins representing the blood that makes all humans the same. The initiative to erect the memorial was taken in 2001 by Stichting Monument Middelburg (Middelburg Memorial Foundation). The idea

to open Zeeland's 'year of slavery' by unveiling a memorial could not be realized due to differences of opinion about the memorial between this foundation and Stichting Beeldende Kunst Middelburg (Middelburg Visual Arts Foundation).

Eventually, the memorial was unveiled on 1 July 2005. This date was chosen because on 1 July 1863, none too early, slavery was finally abolished in the Netherlands and the slaves from Suriname and the Netherlands Antilles were given their freedom. Three years later, in 2008, there was again an exceptional celebration of the *Dag der Vrijheden* (Day of Freedoms). On that day a replica of Zeeland's Slavery Memorial was unveiled in amusement park 'Miniatuur Walcheren' (Walcheren in Miniature).

INDIËMONUMENT ENKHUIZEN (2005)

Meerdere regionale monumenten voor Indiëveteranen zijn ontstaan vanuit het gevoel dat er op lokale dodenherdenkingen onvoldoende aandacht voor hen was. Dit is ook het geval met het Indiëmonument in EnkhuiZEN.

Het monument kwam er niet zonder slag of stoot. Zowel door veteranen als politici werd bezwaar aangetekend tegen de zinsnede 'om daar de orde en vrede te herstellen' die op het monument zou komen.

Dit leidde in februari 2005 tot een stevige discussie in de raadscommissie. De initiatiefnemers waren toen al bijna begonnen

met de vervaardiging van het monument. De politieke partijen gingen er echter vanuit dat de gemeente nog invloed kon uitoefenen op de tekst. Zij waren van mening dat er maatschappelijke groepen waren die zich aan de gewraakte zinsnede konden storen of zich er zelfs door gekrenkt zouden voelen. Bovendien moest een monument toekomstbestendig zijn. In dat kader werd gewezen op het standbeeld van J.P. Coen in het nabijgelegen Hoorn, wiens daden tegenwoordig niet altijd meer als 'fris' worden beschouwd. De gemeenteraad stemde voor de motie. In april 2005 werd het monument onthuld, zonder de in dat tijdsgewricht inmiddels als politiek te gevoelig ervaren tekst.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL IN ENKHUIZEN (2005)

A number of regional memorials for Netherlands East Indies veterans have come into existence prompted by the feeling that not enough attention had been paid to these veterans during the local Remembrance Day commemorations on 4 May. This is also the reason for the Netherlands East Indies memorial in EnkhuiZEN.

The memorial did not come about without a struggle. Both veterans and politicians raised objections against the plan to include the phrase 'to restore order and peace there' on the memorial.

In February 2005, this led to a heated discussion in the council committee. By then the initiators had almost begun with the

construction of the memorial. The political parties, however, assumed that the municipality could still influence the text. They were of the opinion that some groups in society could be annoyed by the contested sentence, or even take offence. Moreover, the memorial was to be future-proof. With this in mind, they pointed the statue of J.P. Coen in nearby Hoorn, whose deeds are nowadays not always considered to be very ethical. The municipality voted in favour of the motion. In April 2005 the memorial was unveiled, without the text which, at that juncture in time, had come to be regarded as too politically sensitive.

MONUMENT VOOR ANTON DE KOM (2006)

Anton de Kom (1898-1945) is het boegbeeld van het Surinaamse nationalisme. Geboren in Paramaribo bracht hij een groot deel van zijn leven in Nederland door. Hij was actief in linkse antikolonialistische bewegingen en ijverde voor onafhankelijkheid van de Nederlandse koloniën. Zijn terugkeer naar Suriname in 1933 leidde tot onlusten; uiteindelijk dwong de gouverneur hem na enkele maanden terug te keren naar Nederland. Tijdens de oorlog was De Kom actief in het verzet; hij werd in 1944 gearresteerd en stierf in het concentratiekamp Neuengamme.

De Kom leeft vooral voort door zijn boek *Wij slaven van Suriname* (1934), een antikoloniale geschiedschrijving van zijn

geboorteland aangevuld met herinneringen aan zijn eigen ervaringen met kolonialisme en racisme. Met zijn boek, een vlammend manifest, beoogde hij 'het zelfrespect der Surinamers op te wekken'.

In 1989 vernoemde het Amsterdamse stadsdeel Zuidoost, op aandrang uit de Surinaamse gemeenschap, een centraal plein in de Bijlmer naar De Kom. Op dat plein werd in 2006 zijn standbeeld onthuld. Het beeld riep heftige emoties op doordat de maakster, Jikke van Loon, de altijd keurig geklede De Kom naakt afbeeldde. Zij bedoelde hiermee zijn kracht onderstrepen, maar tegenstanders vonden het getuigen van een gebrek aan respect – ook het woord 'racisme' viel.

MEMORIAL FOR ANTON DE KOM MEMORIAL (2006)

Anton de Kom (1898-1945) epitomizes Surinamese nationalism. Born in Paramaribo, he spent a large part of his life in the Netherlands. He was an active participant in Leftist and anticolonial movements and campaigned for the independence of the Dutch colonies. His return to Suriname in 1933 led to riots; eventually, after a few months, the governor forced him to return to the Netherlands. During the war, De Kom was active in the Dutch resistance; he was arrested in 1944 and died in concentration camp Neuengamme.

De Kom lives on chiefly through his book *Wij slaven van Suriname* (We slaves of Suriname) (1934), an anti-colonial historiography of his

native country supplemented with memories of his own experiences with colonialism and racism. With his book, a flaming manifesto, he aimed 'to develop the self-respect of the Surinamese'.

In 1989, at the instigation of the Surinamese community, the city district Amsterdam Zuidoost named a central square in the Bijlmer area after De Kom. On that square his statue was unveiled in 2006. The statue aroused virulent controversy because the artist, Jikke van Loon, had depicted De Kom, who was always well-dressed, naked. It was her intention thus to emphasize his power, but opponents felt it showed a lack of respect – the word 'racism' was mentioned, too.

EERSTE GENERATIE MOLUKKERS (2006)

Als eerbetoon aan de eerste generatie Molukkers werd op 16 september 2006 in de Molukse woonwijk in Moordrecht een monument onthuld. Het bronzen monument verbeeldt een Moluks gezin met twee kinderen in militair winteruniform. Het plastiek roept associaties op met de beelden van de aankomst van Molukkers in Nederland in 1951 op de kille kade van Rotterdam. Het beeld is gemaakt door de Zuidoost-Molukse kunstenaar Sias Fanoembi.

Aan een blinde muur op het grasveld waar het beeld staat, hangt een groot canvasdoek met de portretten van alle eerste generatie Molukkers die in de jaren zestig in Moordrecht kwamen wonen.

Hun foto's lijken te zijn geplakt op een grote foto van de wijk met wapperende RMS-vlag (Republik Maluku Selatan).

Het idee voor het beeld en het canvas kwam van tweede generatie Molukkers, die hun ouders wilden eren als pioniers. Het is een van de Molukse monumenten die volledig door de gemeenschap zelf bekostigd zijn. Bij een aantal latere Molukse initiatieven waren de initiatiefnemers van mening dat de overheid het monument moest bekostigen. Een enkel monument kreeg subsidie van stichting Het Gebaar, bedoeld 'ter goedmaking van de kille ontvangst'.

MEMORIAL TO FIRST-GENERATION MOLUCCANS (2006)

As an homage to the first generation of Moluccans, a memorial was unveiled in the Moluccan neighbourhood in Moordrecht on 16 September 2006. The bronze memorial depicts a Moluccan family with two children dressed in military winter uniform. The sculpture evokes images of the Moluccans' arrival in the Netherlands in 1951 on a chilly quay in Rotterdam. The statue was created by Sias Fanoembi, an artist from the southeast Moluccas.

A large canvas with the portraits of all first-generation Moluccans who ended up living in Moordrecht in the 1960s is suspended from a blind wall on the field where the statue is located. It looks like their

pictures have been pasted on a large photograph of the neighbourhood, complete with a flying RMS (Republic of the South Moluccas) flag.

The idea for the statue and the canvas came from second-generation Moluccans, who wanted to honour their parents as pioneers. It is one of the Moluccan memorials that was funded by the community itself. In the case of a number of later Moluccan initiatives, the initiators felt that the government should fund the memorial. A few memorials received a grant from Stichting Het Gebaar ('The Gesture' Foundation), intended as compensation for the frigid reception of the Moluccans.

INDIËMONUMENT HUIZE RAFFY (2006)

In de tuin van verzorgings- en verpleegtehuis Raffy in Breda staat sinds 2006 een Indiëmonument. De oprichting van dit monument past in de tendens om plaatselijke monumenten op te richten, zodat ouderen niet meer op 15 augustus naar Den Haag hoeven te gaan. Het monument werd financieel mede mogelijk gemaakt door Stichting Het Gebaar, die tussen 2005 en 2008 collectieve projecten voor de Indische gemeenschap subsidieerde.

De ambiance van het monument is Indisch. Het wordt omgeven door bamboe, maar belangrijker is dat Huize Raffy hoofdzakelijk bewoond wordt door Molukse en Indische ouderen. Het monument

herinnert aan alle slachtoffers vanaf het moment dat Nederland Japan de oorlog verklaarde, 8 december 1941, tot de soevereiniteitsoverdracht op 27 december 1949. De sculptuur, van de hand van Wim Verhagen, symboliseert twee personen die de Japanse bezetting en de daarop volgende *bersiap*-periode hebben overleefd. Aan de voet van de sculptuur ligt een plaquette met tekst en kaart van Nederlands-Indië.

In 2009 werd in Breda, zoals eerder al in andere plaatsen, een stichting voor het behoud van het Indisch erfgoed opgericht: Arjati. Deze stichting van tweede generatie Indische Nederlanders is betrokken bij de herdenkingen op 15 augustus in de tuin van Raffy.

NETHERLANDS EAST INDIES MEMORIAL AT HUIZE RAFFY (2006)

A Netherlands East Indies memorial was unveiled in the garden of nursing home and care facility 'Raffy' in Breda in 2006. The erection of this memorial fits in with the trend of erecting local memorials so that elderly people do not have to go to The Hague on 15 August. For this reason, the memorial was partly financed by Stichting Het Gebaar ('The Gesture' Foundation), which between 2005 and 2008 subsidized collective projects for the Netherlands East Indies community.

The atmosphere of the memorial is characteristic of the Netherlands East Indies community. Not only is the memorial surrounded by bamboo, but more importantly, Huize Raffy itself is principally inhabited by elderly from the Moluccas and elsewhere in the Netherlands East Indies. The memorial commemorates all victims

from the moment of the Dutch declaration of war on Japan, on 8 December 1941, until the transfer of sovereignty on 27 December 1949. The sculpture, by Wim Verhagen, represents two people who survived the Japanese occupation and the subsequent *bersiap* period. At the base of the sculpture is a plaque with an inscription and a map of the Netherlands East Indies.

In 2009, a foundation for the preservation of the Netherlands East Indies heritage named 'Arjati' was established in Breda, following the example of other such foundations set up elsewhere. This foundation, established by men and women of the second generation of the Netherlands East Indies community, is involved in the commemorations of 15 August in the garden of Huize Raffy.

SAWAH BELANDA (2006)

Sommige monumenten overstijgen het postuur van een gedenksteen of plastiek. Sawah Belanda is hier een voorbeeld van. Gelegen in Park Sacre Coeur, tegenover landgoed Bronbeek in Arnhem, bestaat het uit een 'sawah' omgeven door zeven granieten bladzijden met daarop een tekst van de Indische schrijfster Marion Bloem. Het ontwerp is van Marions zuster Joyce Bloem.

Het idee voor de Sawah Belanda ontstond nadat Marion aan Joyce een brief stuurde over manshoge stenen tekstbladen die zij in Burma had gezien. De Sawah is niet omgeven door bruine kleiige dijkjes, die zo kenmerkend zijn voor de rijstvelden, maar met gras begroeide dijkjes. Het

zijn Hollandse dijkjes. Met Sawah Belanda benadrukt Joyce Bloem de rijkdom van onderlinge vermenging van culturen. Dijkjes rond rijstvelden moeten water binnenhouden, de dijken in Nederland moeten het water buitenhouden. Kinderen moeten over de slingerende dijkjes kunnen lopen, zoals haar vader dat deed in Indië. De rijst in het monument is Italiaanse rijst. Het is de bedoeling dat deze ook echt geoogst en gegeten wordt.

Sawah Belanda werd geopend op 30 augustus 2006. Naast het monument in het park verscheen een boek met de volledige tekst van Marion Bloem en een uitgebreide fotorapportage over de totstandkoming van Sawah Belanda.

SAWAH BELANDA (2006)

Some memorials transcend the shape of a commemorative tablet or sculpture. Sawah Belanda is one such memorial. Located in Park Sacre Coeur, opposite the Bronbeek estate in Arnhem, it consists of a 'rice field' surrounded by seven granite pages containing a text by the Netherlands East Indies author Marion Bloem. The design is by Marion's sister Joyce Bloem.

The idea for this Sawah Belanda (Dutch rice paddy) arose after Marion had sent a letter to Joyce about man-sized pages made of stone that she had seen in Burma. The Sawah is not surrounded by the small brown clayey dykes that are so characteristic for rice paddies, but by dykes covered with grass. These are Dutch dykes. With Sawah

Belanda, Joyce Bloem emphasizes the richness of the intermingling of cultures. Dykes surrounding rice paddies are supposed to keep water in; the dykes in the Netherlands are supposed to keep water out. Children should be able to walk over the winding dykes, like Joyce Bloem's father did in the Netherlands East Indies. The rice in this memorial is Italian rice. The plan is for this rice to be harvested and eaten.

Sawah Belanda was opened on 30 August 2006. In addition to the memorial in the park, a book was published with the full text by Marion Bloem and an extensive photo report of the realization of Sawah Belanda.

TRIS-MONUMENT (2007)

Tot aan de soevereiniteitsoverdracht op 25 november 1975 was de 'Troepenmacht in Suriname' belast met de verdediging van Suriname. Van externe dreiging was echter nauwelijks sprake en voor de interne ordehandhaving speelde de TRIS voornamelijk een preventieve rol. De meeste manschappen waren Nederlandse dienstplichtigen, een klein deel was van Surinaamse afkomst. De TRIS leidde ook Surinaamse dienstplichtigen en vrijwilligers op.

Het initiatief voor een monument kwam van Nederlandse oud-TRIS'sers en werd gesteund door het ministerie van Defensie. Op 22 september 2007 werd het monument op de Generaal Spoor Kazerne in Ermelo onthuld door Johan Ferrier, de laatste gouverneur en eerste president van Suriname, samen met generaal b.d. Woerlee,

de laatste commandant van de TRIS. Commandant der Strijdkrachten Peter van Uhm legde een krans.

De plaquette draagt de tekst 'Voor hen/die ons ontvielen/en hen die/bleven/1945-1975'. Dat klinkt dramatischer dan het waarschijnlijk was. Enkele maanden voor de oprichting van het monument omschreef een dienstplichtige tegenover Radio Nederland Wereldomroep zijn dienstitijd als 'een superluxe safari die door de staat betaald werd'. Het door Lia Krol ontworpen monument lijkt eerder nostalgisch te zijn dan voortgekomen uit de behoefte traumatische gebeurtenissen een plek te geven. Het monument is zo Nederlands als de gebeeldhouwde soldaat. Surinaamse manschappen herinneren zich de TRIS als een goede leerschool, maar vergaten niet dat zij minder soldij ontvingen dan de Nederlanders.

TRIS MEMORIAL (2007)

Until the transfer of sovereignty on 25 November 1975, the Troepenmacht in Suriname (TRIS, Forces in Suriname) was in charge of the defence of Suriname. However, there was no real external threat whatsoever, and the role of TRIS in maintaining domestic order was preventative. Most soldiers were Dutch conscripts, a small proportion was of Surinamese descent. TRIS also trained Surinamese conscripts and volunteers.

The initiative for a memorial was taken by former Dutch members of TRIS and it was supported by the Ministry of Defence. On 22 September 2007, the memorial was unveiled on the grounds of the Generaal Spoor Kazerne (General Spoor Barracks) by Johan Ferrier, the last governor and first president of Suriname, together

with Ret. Gen. Woerlee, the last commander of TRIS. Peter van Uhm, the Supreme Commander of the Dutch Armed Forces, laid a wreath.

The plaque reads: 'For those/whom we lost/and those who/stayed/1945-1975'. That sounds more dramatic than it probably was in reality; in a radio interview a conscript once described his service as 'a luxurious safari paid for by the state'. The memorial, designed by Lia Krol, seems nostalgic rather than a response to the need to cope with traumatic events. The memorial is as Dutch as the sculpted soldier. Surinamese crew members remember TRIS as a good training experience, but they have not forgotten that they received less pay than the Dutch soldiers.

1915

VOOR HEN
DIE ONSGEVALLIG
EN JAEN DIE
HELLEN

GEDENKPLAAT MOLUKSE MOSKEE RIDDERKERK (2009)

Bait al Rahmaan, Het huis van de Barmhartige, heet de Molukse moskee in Ridderkerk. Een tweede Molukse moskee staat in Waalwijk. De islamitische minderheid binnen de Molukse gemeenschap, aanvankelijk verspreid over Nederland gehuisvest, is in de jaren zestig grotendeels over Ridderkerk en Waalwijk verdeeld. Criterium was de politieke opstelling ten aanzien van het Molukse politieke streven naar een onafhankelijke republiek (RMS): grofweg in Ridderkerk de tegenstanders en in Waalwijk de voorstanders.

De Molukkers in Ridderkerk kregen de Bait al Rahmaan moskee in 1984 aangeboden door de Nederlandse regering. Tijdens het 25-jarig bestaan van de moskee, in 2009, werd een gedenkplaat onthuld ter

herinnering aan die datum. De tekst spreekt boekdelen: 'Als muslimes de *Hidjra* [gedwongen vertrek van profeet Mohammad van Mekka naar Medina] maken naar een ver en onbekend land, bouw dan een Huis van Barmhartigheid voor U en Uw nakomelingen'. Daarmee plaatsten deze Molukkers hun identiteit als moslim op de voorgrond.

Het overgrote deel van de Molukkers in Nederland is christelijk. In de Molukken leven veel meer moslimes, en in de republiek Indonesië als geheel vormen zij met negentig procent de overgrote meerderheid van de bevolking. In die zin verwijzen de islamitische Molukkers in Ridderkerk en Waalwijk naar de tijd dat de meerderheid van de inwoners van het Koninkrijk der Nederlanden islamitisch was.

PLAQUE MOLUCCAN MOSQUE IN RIDDERKERK (2009)

Bait al Rahmaan, 'The House of the Merciful', is the name of the Moluccan mosque in Ridderkerk. A second Moluccan mosque is located in Waalwijk. In the sixties, the Islamic minority within the Moluccan community, who initially were accommodated at locations scattered all over the Netherlands, was largely divided between Ridderkerk and Waalwijk. The political attitude towards the Moluccan political aim of forming an independent republic (RMS, Republic of the South Moluccas) was used as the main criterion. Roughly speaking, the opponents went to Ridderkerk and the proponents to Waalwijk.

In 1984, the Dutch government offered the Moluccans in Ridderkerk the Bait al Rahmaan Mosque. In 2009, on the occasion of the twenty-fifth anniversary of the mosque, a plaque was unveiled to

commemorate this momentous date. The text speaks volumes: 'When Muslims make the *Hidjra* [forced departure of the Prophet Muhammad from Mecca to Medina] to a far and unknown land, build a House of Mercifulness for You and Your descendants'. In this way, these Moluccans foregrounded their identity as Muslims.

The vast majority of the Moluccans in the Netherlands are Christians. In the Moluccas, there are many more Muslims, and in the Republic of Indonesia as a whole Muslims are the overwhelming majority, constituting ninety per cent of the population. In this respect, the Islamic Moluccans in Ridderkerk and Waalwijk refer back to the time when the majority of the inhabitants of the Kingdom of the Netherlands were Muslims.

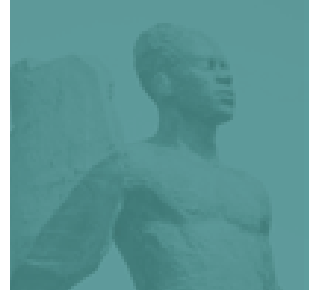
A hand holds a decorative plaque with a gold border and a scalloped top. The plaque contains text in Dutch. In the background, a mosque minaret with a silver dome and crescent moon is visible against a clear sky.

1 oktober 1984

"Wanneer muslimes de *Hidjra* maken
naar een ver en onbekend land.

bouw dan een Huis van Barmhartigheid
voor u en uw nakomelingen..."

1 oktober 2009

LIJST VAN MONUMENTEN / LIST OF MEMORIALS

VAN HEUTSZMONUMENT/MONUMENT INDIË-NEDERLAND

Onthullingsjaar /Unveiling: 1935 en 2004

Ontwerp/Design: Gijsbert Friedhoff & Frits van Hall

Kunsttoepassing vernieuwd monument/Art redesigned memorial: Jan Kleingeld

Adres/Address:

Olympiaplein/Lyceumbrug

1077 CJ Amsterdam

KNSM-MONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 1947

Ontwerp/Design: niet bekend/unknown

Adres/Address:

'Kompaszaal' in Loods 6

KNSM laan 143

1019 LB Amsterdam

DE TWAALFDE URN, NATIONAAL MONUMENT OP DE DAM

Onthullingsjaar /Unveiling: 1947

Ontwerp/Design: J.J.P. Oud

Beelden/Statues: Johannes Anton Raedecker

Reliëfs/Reliefs: Paul Grégoire

Adres/Address:

Dam

1012 JS Amsterdam

INDIËMONUMENT SCHAGEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 1950

Ontwerp/Design: niet bekend/unknown

Adres/Address:

Voormalig stadhuis

Markt 18

1041 BS Schagen

MONUMENT 7 DECEMBER DIVISIE

Onthullingsjaar /Unveiling: 1960

Ontwerp/Design: A.J.H. Haak

Adres/Address:

Clement van Maasdijklaan

6816 TV Schaarsbergen

INDIËMONUMENT ENSCHEDE

Onthullingsjaar /Unveiling: 1960

Ontwerp/Design: Hans Petri

Adres/Address:

Blijdensteinpark

7511 AA Enschede

MONUMENT JAPANESE VROUWENKAMPEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 1971

Ontwerp/Design: Frans Nix

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

MAMA BARANKA

Onthullingsjaar /Unveiling: 1984

Ontwerp/Design: Nelson Carrilho

Adres/Address:

Vondelpark

1071 AA Amsterdam

INDISCH MONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 1988

Ontwerp/Design: Jaroslawa Dankowa

Adres/Address:

Prof. B.M. Teldersweg

2585 Scheveningen

NATIONAAL INDIËMONUMENT 1945-1962

Onthullingsjaar /Unveiling: 1988

Ontwerp/Design: Wijnand Thönissen & Dick van Wijk

Adres/Address:

Maastrichterweg 19

6041 SC Roermond

MONUMENT JONGENSKAMPEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 1988

Ontwerp/Design: Hendrik Mahieu & Anton Beijssens

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

BIRMA-SIAM SPOORWEG MONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 1989

Ontwerp/Design: Dros

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

KNIL-MONUMENT BRONBEEK

Onthullingsjaar /Unveiling: 1990

Ontwerp/Design: Thérèse de Groot-Haider

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

GEORGE MADURO, IN MADURODAM

Onthullingsjaar /Unveiling: 1991

Ontwerp/Design: plaquette onbekend; plaque unknown

Monument: Madurodam

Adres/Address:

George Maduroplein 1

2584 RZ Den Haag

DE DEADENWACHT

Onthullingsjaar /Unveiling: 1993

Ontwerp/Design: G.J. Tuink

Adres/Address:

Rengerspark

8917 Leeuwarden

INDIËMONUMENT AMSTELVEEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 1994

Ontwerp/Design: Ella van de Ven

Adres/Address:

Molenweg

1182 CK Amstelveen

WIE DIT LEE2..

Onthullingsjaar /Unveiling: 1995

Ontwerp/Design: Alain Soetermans & Edy Seriese

(naar omslag / after cover of *Piekerans*, getekend door/drawn by Tjalie Robinson)

Adres/Address:

Prins Mauritslaan 36

2582 LS Den Haag

GLODOKMONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 1996

Ontwerp/Design: Eric Soute

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

MONUMENT INDISCH VERZET

Onthullingsjaar /Unveiling: 1997

Ontwerp/Design: Dick van Logchem

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

MOLUKS WOONOORD WIJLDEMERCK

Onthullingsjaar /Unveiling: 1997

Ontwerp/Design: Hein Mader

Adres/Address:

Wyldemerckwei

8571 GC Harich

INDIËMONUMENT LEIDEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 1999

Ontwerp/Design: Gerard Brouwer & Jan Kleingeld

Adres/Address:

Morsstraat

2312 BK Leiden

DE WACHTENDE MOEDER

Onthullingsjaar /Unveiling: 1999

Ontwerp/Design: Károly Szekeres

Adres/Address:

Grote Kerkhof

7411 KT Deventer

DAMPITMONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 2001

Ontwerp/Design: Rudi Augustinus

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

INDIËMONUMENT ARNHEM

Onthullingsjaar /Unveiling: 2001

Ontwerp/Design: onbekend/unknown

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

NATIONAAL MONUMENT NEDERLANDS SLAVERNLIJVERLEDEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 2002

Ontwerp/Design: Erwin de Vries

Adres/Address:

Oosterpark

1093 Amsterdam

VOC-MONUMENT MIDDELBURG

Onthullingsjaar /Unveiling: 2003

Ontwerp/Design: Anne-Marie van Sprang

Adres/Address:

Loskade

4331 Middelburg

MONUMENT VAN BESEF

Onthullingsjaar /Unveiling: 2003

Ontwerp/Design: Henri Renfurm

Adres/Address:

Surinameplein

1058 Amsterdam

DE VRIJHEIDSSTRIJDER

Onthullingsjaar /Unveiling: 2004

Ontwerp/Design: Henny Zandjans

Adres/Address:

Cycloonpark

7271 Borculo

HONI-MONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 2004

Ontwerp/Design: Eugène van Abkoude

Adres/Address:

Zorgcentrum "de Grevelingen"

Grevelingen 66

5215 ES 's-Hertogenbosch

MONUMENT JAPANSE ZEETRANSPORTEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 2004

Ontwerp/Design: Anneriet de Pijper

Adres/Address:

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

NATIONAAL HINDUSTAANS IMMIGRATIEMONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 2004

Ontwerp/Design: Helen Ferdinand

Adres/Address:

Hobbemaplein

2526 Den Haag

ZEEUWS SLAVERNLIJMONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 2005

Ontwerp/Design: Hedi Bogaers

Adres/Address:

Balans

4331 Middelburg

INDIEMONUMENT ENKHUIZEN

Onthullingsjaar /Unveiling: 2005

Ontwerp/Design: T. Stavenuiter & J. Brieffies

Adres/Address:

Wilhelminaplantsoen

1601 LS Enkhuizen

MONUMENT VOOR ANTON DE KOM

Onthullingsjaar /Unveiling: 2006

Ontwerp/Design: Jikke van Loon

Adres/Address:

Anton de Komplein

1102 Amsterdam

EERSTE GENERATIE MOLUKKERS

Onthullingsjaar /Unveiling: 2006

Ontwerp/Design: Sias Fanoembi

Adres/Address:

Koning Julianastraat

2841 VR Moordrecht

INDIEMONUMENT HUIZE RAFFY

Onthullingsjaar /Unveiling: 2006

Ontwerp/Design: Wim Verhagen

Adres/Address:

Verzorgings- en Verpleegtehuis Raffy

Bernard de Wildestraat 400

4827 EG Breda

SAWAH BELANDA

Onthullingsjaar /Unveiling: 2006

Ontwerp/Design: Joyce Bloem & Marion Bloem

Adres/Address:

Park Sacre Coeur

6824 Arnhem

TRIS-MONUMENT

Onthullingsjaar /Unveiling: 2007

Ontwerp/Design: Lia Krol

Adres/Address:

Leuvenumseweg 88-91

3852 AV Ermelo

GEDENKPLAAT MOLUKSE MOSKEE RIDDERKERK

Onthullingsjaar /Unveiling: 2009

Ontwerp/Design: Zainal Umarella & Hamdi Hatuluwaja

Adres/Address:

J.S. Bachstraat 2a

2983 AB Ridderkerk

